

บทที่ ๔

แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ และแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ สำหรับการศึกษาบทที่ผ่านมามีได้คำตอบเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ไปเรียบร้อยแล้ว ในบทนี้จะได้ศึกษาเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ เนื้อหาที่ศึกษาในบทนี้มี ๓ หัวข้อหลัก คือ ๑) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ ๒) แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ๓) แนวทางพัฒนาด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา แต่ละหัวข้อจะได้อธิบายตามลำดับดังนี้

๔.๑ ด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ

อัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย มี ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ๓) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ๔) ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และ ๕) ด้านการเรียนการสอน แนวทางการพัฒนาตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแต่ละด้านมีดังนี้

๔.๑.๑ ด้านกายภาพ

ด้านกายภาพ หมายถึง ภายในสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถิพุทธมีการจัดสภาพด้านกายภาพ ดังนี้ คือ มีป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ มีความสะอาดสงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ๑๐๐% จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างพบว่า แต่ละโรงเรียนได้จัดสภาพตัวบ่งชี้ด้านกายภาพ ดังตารางที่ ๒๙. ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๙. แสดงข้อมูลการจัดสภาพด้านกายภาพของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำใน
จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ (โรงเรียนใดมีตัวบ่งชี้ด้านกายภาพมีเครื่องหมาย ✓ ในช่อง)

ตัวบ่งชี้ ด้านกายภาพ	สพป.สุรินทร์			สพป.บุรีรัมย์			
	ร.ร.บ้าน ชนะน	ร.ร.บ้าน ท่าศิลา	ร.ร.บ้าน เสกกอง	ร.ร.บ้านหนอง หญ้าปล้อง	ร.ร.บ้าน หนองรักษ	ร.ร.บ้านโคก ยางหนองตาสี	ร.ร.บ้าน หนองตัว
๑ มีป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
๒ มีพระพุทธรูปบริเวณ หน้าโรงเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๓ มีพระพุทธรูปประจำ ห้องเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๔ มีพระพุทธรูปศาสน สุภาสิตวาทะธรรม พระ ราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๕ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๖ มีห้อง พระพุทธรูปศาสนา หรือ ลานธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๗ ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี ๑๐๐%	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
คิดเป็นร้อยละ	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๘๕.๗๑

ตารางที่ ๒๙. พบว่าโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้
ในการศึกษาโดยภาพรวมได้มีการจัดสภาพด้านกายภาพ ดังนี้

๔.๑.๑.๑ จุดแข็ง หมายถึง จุดที่โรงเรียนดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ คือ
โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ เกือบทุกโรงเรียนมีป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ มี
พระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาสิต วาทะธรรม
พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม และ
ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี ๑๐๐% การจัดสภาพทางด้านกายภาพดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ถือเป็นจุดแข็ง
แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งทุกโรงเรียนดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ
อย่างดี คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ยกเว้นโรงเรียนบ้านหนองตัว ดำเนินการด้านกายภาพได้ประสบ
ผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ ๘๕.๗๕ เนื่องจากยังมีได้ติดตั้งป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ

๔.๑.๑.๒ จุดที่ควรพัฒนา หมายถึง จุดที่ยังเป็นปัญหา คือ มีโรงเรียนวิถิพุทธขึ้น
นำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ บางโรงเรียนยังมิได้ติดตั้งป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ จากการสัมภาษณ์
ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ทราบว่าทางโรงเรียนไม่นิยมติดป้ายโฆษณาไว้หน้าสถานศึกษาจึงมิได้

ดำเนินการในเรื่องนี้^๑ และจุดที่ควรพัฒนาอีกจุดหนึ่งได้แก่ การออกแบบป้ายของโรงเรียนวิถิพุทธยังขาดความเป็นเอกภาพ คือ รูปลักษณ์ยังไม่เป็นแบบเดียวกันหากสามารถออกแบบให้มีสี ขนาด และรูปแบบสำหรับให้โรงเรียนวิถิพุทธนำไปใช้ในการจัดทำป้ายเป็นมาตรฐานเดียวกันก็จะทำให้มีความสวยงามและมีความเป็นเอกภาพเป็นไปในแนวทางเดียวกันทุกโรงเรียน

๔.๑.๑.๓ แนวทางพัฒนา คือ ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ทำให้ได้แนวทางพัฒนาด้านกายภาพตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธดังนี้ ด้านกายภาพนี้สถานศึกษาที่ได้จัดทำดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้วสถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป สำหรับรูปแบบป้ายโรงเรียนวิถิพุทธหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดรูปแบบให้เป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดความสวยงามและมีความเป็นเอกภาพ

๔.๑.๒ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร

ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร หมายถึง นักเรียน ครู ผู้บริหาร ในสถานศึกษามีพฤติกรรม ดังต่อไปนี้ คือ รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่สิ่งยาก จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างพบว่า แต่ละโรงเรียนได้จัดให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ดังตารางที่ ๓๐ ต่อไปนี้

^๑ สัมภาษณ์ นายสุชุม วรรณวิจิตร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองด้วง หมู่ที่ ๗ ตำบลคูเมือง อำเภอกุเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๖.

ตารางที่ ๓๐. แสดงข้อมูลด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารของโรงเรียนวิสุทธิคุณ
นำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ (โรงเรียนใดมีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารมี
เครื่องหมาย ✓ ในช่อง)

ตัวบ่งชี้ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร	สพป.สุรินทร์			สพป.บุรีรัมย์			
	ร.ร.บ้าน ชะเนก	ร.ร.บ้าน ท่าศิลา	ร.ร.บ้าน เสกทอง	ร.ร.บ้าน หนองหญ้า ปล้อง	ร.ร.บ้าน หนองรักษ์	ร.ร.บ้านโคก ยางหนองตาสี	ร.ร.บ้าน หนองตัว
๑.รักษาสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๒.ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบ งาม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๓.ก่อนรับประทานอาหารมีการ พิจารณาอาหารรับประทาน อาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๔.ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๕.มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
คิดเป็นร้อยละ	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ตารางที่ ๓๐. พบว่าโรงเรียนวิสุทธิคุณนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้
ในการศึกษา โดยภาพรวมมีพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ดังนี้

๔.๑.๒.๑ จุดแข็ง คือ สถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรม
นักเรียน ครู ผู้บริหารได้ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ กล่าวคือ นักเรียน ครู ผู้บริหารในสถานศึกษา
เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม เช่น อัตลักษณ์
ของโรงเรียนที่ว่า “ไหว้สวย กราบงาม” “กิริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น
เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้จุดแข็งในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี ก่อนที่นักเรียนจะรับประทานอาหารมีการพิจารณา
อาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ เช่น มี
โครงการธนาคารโรงเรียน จัดกิจกรรมฝึกให้ครูและนักเรียนออมเงินทุกวัน มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เห็นได้
จากครูและนักเรียนคิดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาได้เป็นจำนวนมาก จุดแข็งที่โดดเด่นเกี่ยวกับด้าน
พฤติกรรมของบุคลากรของโรงเรียนวิสุทธิคุณ คือ ครู และผู้บริหารมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธ
ธรรม มีตัวอย่างในบางโรงเรียนมีครูบางคนเคยติดเหล้ามาจากโรงเรียนอื่นแต่เมื่อย้ายเข้ามาอยู่ใน
โรงเรียนวิสุทธิคุณแล้วเห็นเพื่อนครูภายในโรงเรียนวิสุทธิคุณไม่ดื่มเหล้าทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีก็ทำให้ครู
ที่เคยติดเหล้ามาเอาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตจนทำให้เลิกดื่มเหล้าได้ เช่น ครูในโรงเรียน
บ้านหนองตัว เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนบ้านหนองตัวนี้ยังได้ร่วมกับ สำนักงานป้องกันและปราบปราม

ยาเสพติด ปปส. จัดทำโครงการพ่อแม่เลิกเหล้าเข้าพรรษาขยายเข้าไปสู่ชุมชนเพื่อการรณรงค์ให้ครอบครัวในชุมชนเลิกเหล้า เป็นการนำวิถีพุทธจากสถานศึกษาเข้าไปสู่ชุมชนด้วย^๒

๔.๑.๒.๒ จุดที่ควรพัฒนา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ทำให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นจุดที่ควรพัฒนาดังนี้ ตัวบ่งชี้เรื่องการรักษาศีลห้ายังเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยากในชีวิตของความเป็นคฤหัสถ์ในด้านนี้บุคลากรในโรงเรียนวิสุทธิพุทธส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติตามศีลห้าอยู่แล้ว แต่มีบุคลากรส่วนน้อยบางคนยังปฏิบัติได้ไม่ครบทุกข้อจึงต้องมีการพัฒนาต่อไปอีก สำหรับตัวบ่งชี้ข้อมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ข้อนี้ทุกโรงเรียนได้มีการปฏิบัติแล้ว โดยมีบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนบ้านท่าศิลา โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี่ เป็นต้นได้พิมพ์บทพิจารณาอาหารนำมาติดไว้ในที่ที่เหมาะสมภายในโรงอาหารให้นักเรียนใช้เป็นแบบในการกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหาร แต่ถ้าจะให้ปฏิบัติได้ง่ายทุกโรงเรียนควรมีป้ายที่มีข้อความพิจารณาอาหารพิมพ์ให้อ่านง่ายนำมาติดไว้ในที่ที่เหมาะสมภายในโรงอาหารก็จะทำให้นักเรียนกล่าวคำพิจารณาอาหารได้ง่ายยิ่งขึ้น

๔.๑.๒.๓ แนวทางพัฒนา ในด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เป็นไปตามแนวทางหรือตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่แล้ว แนวทางพัฒนาในด้านนี้สถานศึกษาจะต้องรักษาตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์นี้ทุกตัวไว้ให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป และหากสามารถหากิจกรรมที่น่าสนใจใหม่ ๆ มาส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนในด้านนี้ได้ อีกทั้งก็เป็นสิ่งที่ดีมากชิ้น สำหรับตัวบ่งชี้การรักษาศีลห้าของบุคลากรที่ยังทำได้ไม่ครบทุกข้อ แนวทางพัฒนา คือ แบบอย่างที่ดีของครูและผู้บริหารในโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จะเป็นแนวทางให้บุคลากรผู้ที่ปฏิบัติศีลห้าได้ไม่ครบทุกข้อได้พยายามทำตาม เรื่องนี้เป็นสิ่งละเอียดอ่อนต้องใช้เวลาอันนานจึงจะเห็นผลได้ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าบุคลากรบางส่วนยังปฏิบัติศีลห้าได้ไม่ครบทุกข้อแต่ภายในสถานศึกษามีคนที่เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องนี้และมีบุคลากรคนอื่นถือเอาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตาม ก็ถือว่าเป็นแนวทางการพัฒนาในด้านนี้ สำหรับตัวบ่งชี้ข้อการพิจารณาอาหาร แนวทางพัฒนา คือ ทุกโรงเรียนควรมีป้ายที่มีข้อความพิจารณาอาหารพิมพ์ให้อ่านง่ายนำมาติดไว้ในที่ที่เหมาะสมภายในโรงอาหารก็จะทำให้นักเรียนกล่าวคำพิจารณาอาหารได้ง่ายยิ่งขึ้น

๔.๑.๓ ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

ด้านกิจกรรมประจำวันพระ หมายถึง สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมประจำวันพระ ดังนี้ คือ ใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน สวดมนต์แปล จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกต สัมภาษณ์และสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้พบว่า แต่ละโรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมประจำวันพระตามตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ ๓๑ ต่อไปนี้

^๒สัมภาษณ์ พระประสิทธิเมต ตนตติปาโล, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านหนองด้วง หมู่ที่ ๗ ตำบลคูเมือง อำเภอกูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๖.

ตารางที่ ๓๑. แสดงข้อมูลด้านกิจกรรมประจำวันพระโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ (โรงเรียนใดมีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระมีเครื่องหมาย ✓ ในช่อง)

ตัวบ่งชี้ ด้านกิจกรรม ประจำวันพระ	สพป.สุรินทร์			สพป.บุรีรัมย์			
	ร.ร.บ้าน ชะเนก	ร.ร.บ้าน ท่าศิลา	ร.ร.บ้าน เสกกอง	ร.ร.บ้านหนอง หญ้าปล้อง	ร.ร.บ้าน หนองรักษ์	ร.ร.บ้านโคก ยางหนองตาสี	ร.ร.บ้าน หนองตัว
๑.ใส่เสื้อสีขาวทุกคน	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓
๒.ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๓.รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน	-	-	-	-	-	-	-
๔.สวดมนต์แปล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
คิดเป็นร้อยละ	๗๕.๐๐	๗๕.๐๐	๕๐.๐๐	๗๕.๐๐	๗๕.๐๐	๗๕.๐๐	๗๕.๐๐

ตารางที่ ๓๑. พบว่าโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยภาพรวมได้จัดด้านกิจกรรมประจำวันพระ ดังนี้

๔.๑.๓.๑ จุดแข็ง คือโดยภาพรวมโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่ได้จัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระประสบผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ ๗๕ กล่าวคือ สถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ แต่ละสถานศึกษาได้กำหนดวันเอง เช่น อาจเป็นวันพฤหัสบดีหรือวันศุกร์ เป็นต้น บางโรงเรียนที่อยู่ใกล้หรือมีอาณาเขตติดกับวัดได้นำนักเรียนเข้าไปทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่วัด แต่บางโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางโรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น ทุกโรงเรียนกำหนดให้มีการสวดมนต์แปลอย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ เช่น วันพฤหัสบดีหรือวันศุกร์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทุกโรงเรียนมีกิจกรรม ใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ สวดมนต์แปล แต่ส่วนใหญ่กำหนดให้เป็นวันพฤหัสบดีหรือวันศุกร์ เนื่องจากสะดวกกว่าการทำในวันพระ เพราะการเรียนการสอนนั้นต้องจัดตารางสอนในแต่ละสัปดาห์ไว้ตลอดปีการศึกษา หากเปลี่ยนกิจกรรมไปตามวันพระก็จะทำให้ตารางสอนเกิดการสับสนทั้งครูและนักเรียนจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นวันพฤหัสบดีหรือวันศุกร์ หรือ บางโรงเรียน เช่น โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง ได้จัด “กิจกรรมวันนวันพระ” เดือนละ ๑ วัน คือ วันพระของสัปดาห์สุดท้ายของแต่ละเดือน ในวันดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนมีกิจกรรมทำบุญใส่บาตรที่เป็นจุดปัจจัย ข้าวสาร อาหารแห้งกับพระสงฆ์ที่โรงเรียนได้นิมนต์ให้ท่านมารับบิณฑบาตภายในบริเวณโรงเรียนในวันที่มีกิจกรรมดังกล่าว เมื่อพระสงฆ์รับบิณฑบาตเสร็จนำสิ่งของต่าง ๆ กลับมาวัดแล้ว ก็จะบริจาคข้าวสาร อาหารแห้งต่าง ๆ เหล่านั้นกลับคืนมายังโรงเรียนเหมือนเดิม อาหารเหล่านี้

โรงเรียนก็นำมาทำเป็นอาหารกลางวันสำหรับให้นักเรียนได้บริโภคต่อไป เป็นต้น^๓ กิจกรรมเหล่านี้เป็นจุดแข็งของโรงเรียนวิถิพุทธเนื่องจากสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีมาแต่เดิมและทำให้เห็นจุดเน้นของโรงเรียนวิถิพุทธที่มีความแตกต่างจากโรงเรียนรูปแบบอื่นได้เป็นอย่างดี

๔.๑.๓.๒ จุดที่ควรพัฒนา คือ การกำหนดให้สถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัตในมื้อกลางวัน สวดมนต์แปล ในวันพระนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากการจัดตารางสอนแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์จะคงที่ตามวันนั้น ๆ ตลอดปีการศึกษา แต่วันพระจะไม่คงที่ คือ เปลี่ยนวันไปเรื่อย ๆ ทางสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีกิจกรรมเหล่านี้แต่จัดวันให้แน่นอนลงไปในการตารางสอนเพื่อการจัดกิจกรรมจะทำให้สะดวกมากขึ้น สำหรับอาหารมังสวิรัตเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ค่อนข้างยาก ยังไม่มีสถานศึกษาใดปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จได้อย่างต่อเนื่องส่วนบุคคลอาจจะปฏิบัติในข้อนี้ก็เป็นเรื่องส่วนบุคคลไม่ได้ทำในนามขององค์กรจึงปรากฏว่ามีบุคลากรบางท่านเท่านั้นที่มีการรับประทานอาหารมังสวิรัตและส่วนใหญ่เป็นการรับประทานตามประเพณี คือ ในช่วงเทศกาลกินเจ เป็นต้น

๔.๑.๓.๓ แนวทางพัฒนา เพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวนี้คงอยู่กับโรงเรียนวิถิพุทธต่อไปมีแนวทางพัฒนาที่จะนำเสนอ ๒ แนวทาง ดังนี้ คือ ๑) *สถานศึกษากำหนดวันในการจัดกิจกรรม* เอง เช่น ให้สถานศึกษานำตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระไปจัดดำเนินการให้มีขึ้นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ส่วนจะจัดกิจกรรมไหนในวันใดให้สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดเอง แล้วนำกิจกรรมดังกล่าวใส่ไว้ในตารางเรียนประจำสัปดาห์นั้น ๆ การกำหนดอย่างนี้ *ข้อดี* คือ ทำให้มีกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายในสถานศึกษาและสถานศึกษาดำเนินการได้ง่ายขึ้น *ข้อด้อย* คือ การจัดกิจกรรมดังกล่าวอาจจะไม่ตรงกับวันพระตามชื่อของกิจกรรมที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ ๒) *หน่วยงานระดับสูงที่สถานศึกษาสังกัดเป็นผู้กำหนดวันให้จัดกิจกรรม* เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาซึ่งอยู่ในสังกัดที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ นำเอาตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระดังกล่าวไปจัดกิจกรรมในวันพระ การกำหนดอย่างนี้ *ข้อดี* คือ ทำให้มีกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายในสถานศึกษาและสถานศึกษาจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ตรงกับวันพระเป็นไปตามชื่อของกิจกรรมที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ *ข้อด้อย* คือ การจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้เกิดความยุ่งยากกับสถานศึกษาในการจัดตารางสอนและการจัดกิจกรรมประจำวัน เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่าหากเลือกแนวทางพัฒนาตามข้อแรกน่าจะง่ายและสะดวกกว่า ตัวบ่งชี้บางตัวน่าจะนำออกไป เช่น การรับประทานอาหารมังสวิรัตในมื้อกลางวัน เนื่องจากพระพุทธรูปศาสนาเองก็ให้อิสระกับบุคคลที่จะปฏิบัติต่อเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำมาเป็นตัวบ่งชี้ในเรื่องนี้ก็ได้

^๓ สัมภาษณ์ นายทรงศักดิ์ สิริรัมย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง หมู่ที่ ๕ ตำบลทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖.

๔.๑.๔ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ

ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ หมายถึง สถานศึกษาได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีพุทธ ดังนี้ คือ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน ไม่ดูดำนักเรียน ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกเช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอได้ธรรมชาติเป็นอย่างน้อย บริหารจิต เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธกลุ่มตัวอย่างพบว่า แต่ละโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมตามตัวบ่งชี้ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ดังตารางที่ ๓๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๒. แสดงข้อมูลด้านการส่งเสริมวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ (โรงเรียนใดมีตัวบ่งชี้ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธมีเครื่องหมาย ✓ ในช่อง)

ตัวบ่งชี้ ด้านการส่งเสริม วิถีพุทธ	สพป.สุรินทร์			สพป.บุรีรัมย์			
	ร.ร.บ้าน ชะเนก	ร.ร.บ้าน ท่าศิลา	ร.ร. บ้าน เสก กอง	ร.ร. บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง	ร.ร.บ้าน หนองรักษ์	ร.ร. บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี	ร.ร.บ้าน หนองตัว
๑.ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
๒.ไม่ดูดำนักเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๓. ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๔.โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกเช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๕. ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๖.ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอได้ธรรมชาติเป็นอย่างน้อย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๗.บริหารจิต เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๘.มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ		✓	✓	✓	✓	✓	✓
คิดเป็นร้อยละ	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๘๕.๕๐

ตารางที่ ๓๒. พบว่าโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยภาพรวมได้จัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมวิถีพุทธดังนี้

๔.๑.๔.๑ จุดแข็ง คือ โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ยกเว้นโรงเรียนบ้านหนอง

ตัวยังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในตัวบ่งชี้ที่ ๑ ได้แก่ การไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน

๔.๑.๔.๒ จุดที่ควรพัฒนา คือ ที่ผ่านมามีตัวบ่งชี้ที่สถานศึกษาบางแห่งยังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ การไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน

๔.๑.๔.๓ แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาต้องจัดทำโครงการและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาเรื่องนี้ให้เกิดเป็นผลสำเร็จในโอกาสต่อไป โดยนำโครงการและกิจกรรมการไม่ให้นักเรียนนำอาหารขยะมาขายในโรงเรียนดังกล่าวบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในปีการศึกษาต่อไป เมื่อได้จัดทำแผนเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือกับทุกฝ่ายให้ลงมือปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

๔.๑.๕ ด้านการเรียนการสอน

ด้านการเรียนการสอน หมายถึง สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้ คือ มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตและสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า แต่ละโรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามตัวบ่งชี้ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ดังตารางที่ ๓๓ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๓. แสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอนโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ (โรงเรียนใดมีตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนมีเครื่องหมาย ✓ ในช่อง)

ตัวบ่งชี้ ด้านการเรียนการสอน	สพป.สุรินทร์			สพป.บุรีรัมย์			
	ร.ร. บ้าน ชะเนง	ร.ร. บ้านท่า ศิลา	ร.ร.บ้าน เสกกอง	ร.ร.บ้าน หนองหญ้า ปล้อง	ร.ร.บ้าน หนอง รักษ	ร.ร.บ้าน โคกยาง หนองตาสี	ร.ร.บ้าน หนองตัว
๑.บริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๒.บูรณาการวิถิพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๓.ครูพานักเรียนทำโครงการงานคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๔.ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๕.ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
คิดเป็นร้อยละ	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ตารางที่ ๓๓. พบว่าโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยภาพรวมได้จัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนดังนี้

๔.๑.๕.๑ จุดแข็ง คือ สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ทุกโรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมด้านการเรียนการสอนครบทุกตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เช่น มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเข้าและบ่าย ครูและนักเรียน มีการบูรณาการวิถิพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการงานคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดโดยเฉลี่ยเดือนละ ๑ ครั้ง และมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทุกโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้

๔.๑.๕.๒ จุดที่ควรพัฒนา คือ ตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนนี้สถานศึกษาทุกแห่งได้ดำเนินการให้เกิดขึ้นครบทุกตัวบ่งชี้แล้วคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ หากมีปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคตก็ให้หาแนวทางแก้ไขและพัฒนาเป็นรายการต่อไป

๔.๑.๕.๓ แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาจะต้องรักษาจุดแข็งด้านการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป ในอนาคตหากพบว่าตัวบ่งชี้ใดที่ได้ดำเนินการให้มีขึ้นเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนจึงค่อยหาแนวทางพัฒนาตัวบ่งชี้เป็นราย ๆ ไป ในขณะนี้ยังไม่พบว่าตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนใดเป็นปัญหา ดังนั้นแนวทาง

พัฒนาต่อจากนี้ไปสถานศึกษามีหน้าที่ต้องรักษาจุดแข็งดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนกับสถานศึกษาต่อไป

๔.๒ ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบว่า แนวทางที่นำมาใช้บริหารสถานศึกษาในช่วงที่ผ่านมาได้ทำให้สถานศึกษามีคุณภาพอยู่ในระดับใด สำหรับมาตรฐานการหาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะใช้กรอบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน (สมศ.) มาเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ซึ่งตามกรอบแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ ๖ ด้าน ดังนี้ คือ ๑) ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ๒) ด้านคุณภาพผู้เรียน ๓) ด้านการจัดการศึกษา ๔) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ๕) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ ๖) ด้านมาตรการส่งเสริม ส่วนข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนาได้มาจากรายงานประจำปีของสถานศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๕๕ โดยการสำรวจเอกสาร แบบบันทึกการสังเกต และ แบบสัมภาษณ์ เป็นหลัก รายละเอียดของแต่ละด้านจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๔.๒.๑ ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม

การศึกษาจากรายงานประจำปีของสถานศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๕ การสังเกตและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้พบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ละระดับมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๒.๑.๑ ระดับการศึกษาปฐมวัย แบ่งออกเป็น ๕ ด้าน คือ ด้านที่ ๑ มาตรฐานด้านผู้เรียน ด้านที่ ๒ มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา ด้านที่ ๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านที่ ๔ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านที่ ๕ มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมในระดับการศึกษาปฐมวัย ปรากฏตามตารางที่ ๓๔ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๔. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ระดับการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา									
		ร.ร. บ้านชะเนก		ร.ร. บ้านท่าศิลา		ร.ร. บ้านเสกกอง		ร.ร. บ้านหนองหญ้าปล้อง		ร.ร. บ้านหนองรักษ์	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
ด้านที่ ๑ มาตรฐานด้านผู้เรียน	๒๐.๐๐	๑๗.๘๐	ดีเยี่ยม	๒๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๙.๓๙	ดีเยี่ยม	๑๘.๕๘	ดีเยี่ยม	๑๗.๒๖	ดีมาก
ด้านที่ ๒ มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา	๖๕.๐๐	๖๑.๕๑	ดีเยี่ยม	๖๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕๕.๐๐	ดีมาก	๖๓.๐๖	ดีเยี่ยม	๕๕.๔๙	ดีมาก
ด้านที่ ๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	๕.๐๐	๔.๗๕	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก
ด้านที่ ๔ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา	๕.๐๐	๔.๑๒	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๔๐	ดีมาก
ด้านที่ ๕ มาตรฐานด้านมาตรการการส่งเสริม	๕.๐๐	๔.๑๘	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๔๐	ดีมาก
รวมด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม	๑๐๐.๐๐	๙๒.๓๖	ดีเยี่ยม	๑๐๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๘๖.๓๙	ดีมาก	๙๕.๖๔	ดีเยี่ยม	๘๘.๘๗	ดีมาก

จากตารางที่ ๓๔. พบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดีมากมี ๔โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี่ และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยมมี ๓โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง

๔.๒.๑.๒ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น ๕ ด้าน คือ ด้านที่ ๑ มาตรฐานด้านผู้เรียน ด้านที่ ๒ มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา ด้านที่ ๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านที่ ๔ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ ด้านที่ ๕ มาตรฐาน

ด้านมาตรการส่งเสริม ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรากฏตามตารางที่ ๓๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๕. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา									
		ร.ร. บ้านชะเนก	ร.ร. บ้านท่าศิลา	ร.ร. บ้านเสกกอง	ร.ร.บ้านหนองหญ้าปล้อง	ร.ร. บ้านหนองรักษ์	ร.ร.บ้านโคกยางหนองตาสี่	ร.ร. บ้านหนองจั่ว	เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน	เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
											คะแนนที่ได้
ด้านที่ ๑ มาตรฐานด้านผู้เรียน	๓๐.๐๐	๒๖.๘๑	ดีมาก	๒๘.๕๐	ดีเยี่ยม	๒๔.๖๐	ดีมาก	๒๘.๗๕	ดีเยี่ยม	๒๘.๙๓	ดีเยี่ยม
ด้านที่ ๒ มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา	๕๐.๐๐	๔๗.๕๙	ดีเยี่ยม	๕๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๔๐.๒๐	ดีมาก	๔๗.๗๖	ดีเยี่ยม	๔๓.๒๗	ดีมาก
ด้านที่ ๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	๑๐.๐๐	๘.๒๖	ดีมาก	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๗.๐๐	ดีมาก	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๘.๗๕	ดีมาก
ด้านที่ ๔ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา	๕.๐๐	๔.๕๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๔๑	ดีมาก
ด้านที่ ๕ มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม	๕.๐๐	๔.๕๑	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๓.๖๐	ดี	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๓๖	ดีมาก
รวมด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม	๑๐๐.๐๐	๙๑.๖๗	ดีมาก	๙๘.๕๐	ดีเยี่ยม	๗๙.๔๐	ดีมาก	๙๖.๕๑	ดีเยี่ยม	๙๒.๘๖	ดีมาก

จากตารางที่ ๓๕. พบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

มาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายสถานศึกษาและรายมาตรฐานแล้วมีรายละเอียดดังนี้ คือ ๑) *พิจารณาภาพรวมของแต่ละสถานศึกษา* พบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพการจัดการศึกษาอยู่ในระดับดีมากมี ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี่ และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพการจัดการศึกษาอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๒ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าศิลา และ โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง ๒) *พิจารณาภาพรวมของแต่ละมาตรฐาน* พบว่า มีอยู่ ๔ มาตรฐาน ที่มีคุณภาพการจัดการศึกษาอยู่ในระดับดีมาก คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และมาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม ส่วนคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๑ มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา จากข้อค้นพบดังกล่าวทำให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ดังต่อไปนี้

๑) *จุดแข็ง* คือ การดำเนินงานจัดการศึกษาตามแผนปฏิบัติงานประจำปี การศึกษา ๒๕๕๕ โครงการและกิจกรรมที่กำหนดขึ้นใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาด้านต่าง ๆ ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน (สผ.) กำหนด คือ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก *ผู้บริหารสถานศึกษา* มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ เสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นเอาใจใส่ในการพัฒนาการศึกษา ติดตามดูแลการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธอย่างใกล้ชิด ทัวถึง และสม่ำเสมอ *ครูและบุคลากรอื่น ๆ* มีความรับผิดชอบหน้าที่ มีความศรัทธาในอาชีพ ดำเนินงานตามขั้นตอนด้วยความรอบคอบ และเสียสละ *กรรมการสถานศึกษา* มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษา ให้การส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือในการดำเนินงานเป็นอย่างดี *นักเรียน* มีความเคารพเชื่อฟังผู้บริหารและครู ปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความกระตือรือร้น *ผู้ปกครองนักเรียน* เอาใจใส่ดูแลบุตรหลานให้มีความร่วมมือกับทางโรงเรียนด้วยความเต็มใจ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานดังกล่าวได้ส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง เห็นได้จากการที่โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ได้รับโลรางวัล การประกาศเกียรติคุณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เช่น ผลการสอบ ระดับเขต ระดับภาค ระดับชาติ รางวัลจากการแข่งขันทักษะทางวิชาการด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งยืนยันให้เห็นคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมได้เป็นอย่างดี

๒) *จุดที่ควรพัฒนา* อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ในภาพรวมได้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมากดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่สถานศึกษาก็ควรหยุดนิ่งหรือมีความพึงพอใจอยู่เพียงเท่านั้น ควรพิจารณาต่อไปว่าด้านใดที่มีระดับคุณภาพดีเยี่ยมอยู่แล้วก็รักษาระดับคุณภาพนี้ไว้ให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป ส่วนในด้านใดที่มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีมากก็ควรมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพให้ถึงระดับดีเยี่ยมต่อไป

๓) *แนวทางพัฒนา* สำหรับในหัวข้อนี้เป็นการกล่าวถึงคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม แนวทางพัฒนาดังกล่าวจึงต้องนำเอาแนวทางพัฒนาใน ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของ

สถานศึกษา และ ด้านมาตรการส่งเสริม ที่จะกล่าวถึงในหัวข้อถัดจากนี้ไปมาใช้เป็นแนวทางก็จะทำให้ได้แนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม

๔.๒.๒ ด้านคุณภาพผู้เรียน

ด้านคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารายงานประจำปีของสถานศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๕ การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทำให้ได้ข้อมูลด้านคุณภาพผู้เรียนในแต่ละระดับดังต่อไปนี้

๔.๒.๒.๑ ระดับการศึกษาปฐมวัย ด้านคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาปฐมวัยนี้ แบ่งออกเป็น ๔ มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ ๑ เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย มาตรฐานที่ ๒ เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ มาตรฐานที่ ๓ เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม และ มาตรฐานที่ ๔ เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา รายละเอียดของแต่ละมาตรฐานปรากฏตามตารางที่ ๓๖ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๖. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๑ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา											
		ร.ร. บ้าน ตะเนก		ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา		ร.ร. บ้าน บ่อก กลอง		ร.ร.บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง		ร.ร. บ้าน หนอง รักษ รักษ์		ร.ร. บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๑ เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย	๕.๐๐	๔.๖๗	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๑๔	ดีมาก	๔.๑๘	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๒ เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ	๕.๐๐	๔.๓๘	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๒๙	ดีมาก	๔.๗๓	ดีเยี่ยม	๔.๒๓	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๓ เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม	๕.๐๐	๔.๓๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๔๙	ดีมาก	๔.๘๓	ดีเยี่ยม	๔.๓๘	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๔ เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา	๕.๐๐	๔.๔๕	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๘๐	ดีเยี่ยม	๓.๕๘	ดีมาก	๔.๐๘	ดีมาก
รวมด้านที่ ๑ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน	๒๐.๐๐	๑๗.๘๐	ดีเยี่ยม	๒๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๒๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๘.๕๘	ดีเยี่ยม	๑๗.๒๘	ดีมาก	๑๘.๔๘	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ ๓๖. พบว่า ด้านคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายโรงเรียนพบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับดีมากมี ๒ โรง ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองรักษั และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี่ ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๕ โรง ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านท่าศิลา โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง และโรงเรียนบ้านหนองตัว

๔.๒.๒.๒ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ แบ่งออกเป็น ๖ มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ มาตรฐานที่ ๒ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ ๓ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ ๔ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และ มาตรฐานที่ ๖ ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปรากฏตามตารางที่ ๓๗ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๗. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๑ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา											
		ร.ร. บ้านชะเนก		ร.ร. บ้านท่าศิลา		ร.ร. บ้านเสกทอง		ร.ร.บ้านหนองหญ้าปล้อง		ร.ร. บ้านหนองรักษั		ร.ร.บ้านโคกยางหนองตาชุม	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ	๕.๐๐	๔.๔๘	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๔๙	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๘๘	ดีเยี่ยม	๔.๓๗	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๒ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์	๕.๐๐	๔.๗๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๕๕	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๖๖	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๓ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	๕.๐๐	๔.๖๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๓.๘๗	ดีมาก	๔.๕๐	ดีเยี่ยม	๔.๖๔	ดีเยี่ยม	๔.๓๑	ดีมาก

ด้านที่ ๑ มาตรฐานด้าน คุณภาพผู้เรียน	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา																	
		ร.ร. บ้าน ชะเนก		ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา		ร.ร. บ้าน เสกกong		ร.ร.บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง		ร.ร. บ้าน หนอง รักษั		ร.ร.บ้าน โคกยาง หนองตา งม		ร.ร. บ้าน หนอง ตัว		เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน		เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๔ ผู้เรียนมี ความสามารถในการคิดอย่าง เป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมี สติสมเหตุผล	๕.๐๐	๔.๓๘	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๓.๘๕	ดีมาก	๔.๗๕	ดีเยี่ยม	๔.๕๘	ดีเยี่ยม	๔.๒๔	ดีมาก	๓.๕๒	ดี	๘๖.๖๐	ดีมาก	๔.๓๓	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมี ความรู้และทักษะที่จำเป็น ตามหลักสูตร	๕.๐๐	๔.๐๐	ดี	๓.๕๐	ดีมาก	๓.๖๔	ดี	๔.๗๕	ดีเยี่ยม	๔.๘๓	ดีเยี่ยม	๓.๖๐	ดีมาก	๓.๘๐	ดีมาก	๘๐.๔๐	ดีมาก	๔.๐๒	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๖ ผู้เรียนมี ทักษะในการทำงาน รักการ ทำงาน สามารถทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติ ที่ดีต่ออาชีพสุจริต	๕.๐๐	๔.๖๕	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๑๖	ดีมาก	๔.๗๕	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๖๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๙๑.๘๐	ดีเยี่ยม	๔.๕๙	ดีเยี่ยม
รวมด้านที่ ๑ มาตรฐาน ด้านคุณภาพผู้เรียน	๓๐.๐๐	๒๖.๘๑	ดีมาก	๒๘.๕๐	ดีเยี่ยม	๒๔.๕๙	ดีมาก	๒๘.๗๕	ดีเยี่ยม	๒๘.๙๓	ดีเยี่ยม	๒๕.๕๘	ดีมาก	๒๓.๘๘	ดีมาก	๘๙.๐๖	ดีมาก	๔.๔๕	ดีมาก

จากตารางที่ ๓๗. พบว่า ด้านคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาในภาพรวม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนาในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายสถานศึกษาและรายมาตรฐานแล้วมีรายละเอียดดังนี้ คือ ๑) *พิจารณาภาพรวมของแต่ละสถานศึกษา* พบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับดีมากมี ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนง โรงเรียนบ้านเสกกong โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าศิลา โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง และโรงเรียนบ้านหนองรักษั ๒) *พิจารณาภาพรวมของแต่ละมาตรฐาน* พบว่า คุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับดีมากมี ๓ มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ ๓ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ ๔ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล และ มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ส่วนคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๓ มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ มาตรฐานที่ ๒ ผู้เรียนมีคุณธรรม

จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ และ มาตรฐานที่ ๖ ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ด้านคุณภาพผู้เรียนดังต่อไปนี้

๑) จุดแข็ง คือ สถานศึกษาได้มีการพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จดังนี้ **ผู้เรียนในระดับปฐมวัย** เด็กมีพัฒนาการ ทั้ง ๔ ด้านดังนี้ (๑) ด้านร่างกาย เช่น มีน้ำหนักส่วนสูงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน มีทักษะการเคลื่อนไหวตามวัย และมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพของตน หลีกเลี่ยงต่อสภาวะที่เสี่ยงต่อโรค อุบัติภัย และสิ่งเสพติด (๒) ด้านอารมณ์และจิตใจ เช่น ร่าเริงแจ่มใส มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก ควบคุมอารมณ์ตนเองได้เหมาะสมกับวัย และ ชื่นชมศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักธรรมชาติ (๓) ด้านสังคม เช่น มีวินัย รับผิดชอบ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู มีความซื่อสัตย์สุจริต ช่วยเหลือแบ่งปัน เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ประพฤติตนตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่ตนนับถือ (๔) ด้านสติปัญญา เช่น สนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ชักถามอย่างตั้งใจ รักการเรียนรู้ มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ มีทักษะทางภาษาที่เหมาะสมกับวัย ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น **ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน** มีคุณภาพดังนี้ (๑) มีสภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ เช่น มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพและออกกำลังกายสม่ำเสมอ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงตนเองจากสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรค ภัย อุบัติเหตุ และปัญหาทางเพศ เห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้เกียรติผู้อื่น และสร้างผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา นันทนาการตามจินตนาการ (๒) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร เอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูทวดเวทต่อผู้มีพระคุณ ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม (๓) มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ รอบตัว มีทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกัน ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และนำเสนอผลงาน (๔) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล เช่น สรุปรวมความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟัง และดู และสื่อสารโดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง กำหนดเป้าหมาย คาดการณ์ ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ มีความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ (๕) ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยแต่ละกลุ่มสาระเป็นไปตามเกณฑ์ ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์ ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนเป็นไปตามเกณฑ์ และผลการทดสอบระดับชาติเป็นไปตามเกณฑ์ (๖) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต เช่น วางแผนการทำงานและดำเนินการจน

สำเร็จ ทำงานอย่างมีความสุข มุ่งมั่นพัฒนางาน และภูมิใจในผลงานของตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจ เป็นต้น

๒) จุดที่ควรพัฒนา คือ ในด้านคุณภาพผู้เรียนโดยรวมทุกสถานศึกษามีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยมอยู่แล้วในส่วนนี้จะต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนกับสถานศึกษาต่อไป สำหรับมาตรฐานที่มีคุณภาพยังไม่ถึงดีเยี่ยมหากจะพัฒนาต่อไปให้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยมก็มีจุดที่ควรพัฒนาดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* ที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ มาตรฐานที่ ๔ เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* ที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ มาตรฐานที่ ๓ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ ๔ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล และ มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร เหล่านี้สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาต่อไป

๓) แนวทางพัฒนา สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียนทั้งสองระดับดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* แนวทางพัฒนาในมาตรฐานที่ ๔ คือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมหรือโครงการให้เด็กปฐมวัยได้สนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ฝึกการคิด สรุปความรู้จากการคิด ฝึกให้เด็กรู้จักฟังและตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสรุปความคิดรวบยอดจากประสบการณ์เรียนรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเล่านิทานเวตาล เล่านิทานอีสป กิจกรรมยอดนักคิด คณิตวันละข้อ เป็นต้น (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* แนวทางพัฒนาในมาตรฐานที่ ๓ คือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ รอบตัว ฝึกทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม จัดให้มีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นการเรียนรู้ระหว่างกัน จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้และนำเสนอผลงาน เป็นต้น แนวทางพัฒนาในมาตรฐานที่ ๔ คือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมเพื่อฝึกผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล เช่น กำหนดให้นักเรียนร่วมกันจัดทำโครงงานขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนนำเสนอโครงงาน สรุปความคิดจากการทำโครงงานโดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง โดยมีเหตุผล เป็นต้น แนวทางพัฒนาในมาตรฐานที่ ๕ สถานศึกษาจัดกิจกรรม สอนซ่อมเสริมในกลุ่มสาระที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยแต่ละกลุ่มสาระเป็นไปตามเกณฑ์ ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์ ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนเป็นไปตามเกณฑ์ ผลการทดสอบระดับชาติเป็นไปตามเกณฑ์ ที่หลักสูตรกำหนด เป็นต้น

๔.๒.๓ ด้านการจัดการศึกษา

ด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารายงานประจำปีของสถานศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๕ การสังเกต สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครูทำให้ได้ข้อมูลด้านการจัดการศึกษาในแต่ละระดับดังต่อไปนี้

๔.๒.๓.๑ ระดับการศึกษาปฐมวัย ด้านการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัย แบ่งออกเป็น ๔ มาตรฐาน ตั้งแต่มาตรฐานที่ ๕ ไปจนถึงมาตรฐานที่ ๘ ดังนี้ คือ มาตรฐานที่ ๕ ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๖ ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๗ แนวการจัดการศึกษา และมาตรฐานที่ ๘ สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง รายละเอียดของแต่ละมาตรฐานปรากฏตามตารางที่ ๓๘ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๘. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๒ มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา									
		ร.ร. บ้าน ชะ เนก	ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา	ร.ร. บ้าน เสก กอง	ร.ร. บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง	ร.ร. บ้าน หนอง รักษ์	ร.ร. บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี	ร.ร. บ้าน หนอง ตัว	เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน	เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๕ ครูปฏิบัติงานตาม บทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล	๒๐.๐๐	๑๗.๐๐	ดีเยี่ยม	๒๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๙.๐๐	ดีเยี่ยม	๒๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๗.๐๐	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๖ ผู้บริหารปฏิบัติงานตาม บทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผล	๒๐.๐๐	๑๙.๙๐	ดีเยี่ยม	๒๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๖.๐๐	ดีมาก	๑๖.๗๐	ดีเยี่ยม	๑๖.๐๐	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๗ แนวการจัดการศึกษา	๒๐.๐๐	๑๙.๗๐	ดีเยี่ยม	๒๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๖.๐๐	ดีมาก	๑๖.๓๓	ดีเยี่ยม	๑๖.๐๐	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๘ สถานศึกษามีการ ประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง	๕.๐๐	๔.๙๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๔๖	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีเยี่ยม
รวมด้านที่ ๒ มาตรฐาน ด้านการจัดการศึกษา	๖๕.๐๐	๖๑.๕๑	ดีเยี่ยม	๖๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕๙.๐๐	ดีมาก	๕๙.๔๙	ดีเยี่ยม	๕๙.๐๐	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ ๓๘. พบว่า มาตรฐานด้านการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับระดับดีเยี่ยม เมื่อ

แยกพิจารณาเป็นรายโรงเรียนพบว่าโรงเรียนที่มีคุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับดีมากมี ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษั โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง

๔.๒.๓.๒ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น ๖ มาตรฐาน ตั้งแต่ มาตรฐานที่ ๗ ไปจนถึงมาตรฐานที่ ๑๒ ดังนี้ คือ มาตรฐานที่ ๗ ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๘ ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๙ คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๑๐ สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน มาตรฐานที่ ๑๑ สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ และ มาตรฐานที่ ๑๒ สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง รายละเอียดของแต่ละมาตรฐานปรากฏตามตารางที่ ๓๙ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๙. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิสุทธิพรชนนาในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๒ มาตรฐาน ด้านการจัดการศึกษา	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา											
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	ร.ร. บ้าน ชะเนก	ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา	ร.ร. บ้าน เสก กอง	ร.ร.บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง	ร.ร. บ้าน หนอง รักษั	ร.ร.บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี	ร.ร. บ้าน หนอง ตัว	เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน	เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
				คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้		ระดับคุณภาพ			คะแนนที่ได้
มาตรฐานที่ ๗ ครูปฏิบัติ งานตามบทบาทหน้าที่อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล	๑๐.๐๐	๙.๒๕	ดีเยี่ยม	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๙.๗๗	ดีเยี่ยม	๘.๓๙	ดีมาก	๘.๐๐	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๘ ผู้บริหารปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล	๑๐.๐๐	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๗.๖๐	ดีมาก	๙.๖๖	ดีเยี่ยม	๙.๕๐	ดีเยี่ยม	๘.๒๐	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๙ คณะกรรมการ สถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่าง มีประสิทธิภาพและเกิด ประสิทธิผล	๕.๐๐	๔.๙๒	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๓.๖๐	ดี	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๖๘	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก

ด้านที่ ๒ มาตรฐาน ด้านการจัดการศึกษา	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา																	
		คะแนนที่ได้	ร.ร. บ้าน ชะเนก	คะแนนที่ได้	ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา	คะแนนที่ได้	ร.ร. บ้าน เสก กอง	คะแนนที่ได้	ร.ร.บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง	คะแนนที่ได้	ร.ร. บ้าน หนอง รักษ์	คะแนนที่ได้	ร.ร.บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี	คะแนนที่ได้	ร.ร. บ้าน หนอง ตัว	คะแนนที่ได้	เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน	เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
มาตรฐานที่ ๑๐ สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน	๑๐.๐๐	๘.๕๒	ดีเยี่ยม	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๗.๐๐	ดี	๙.๐๐	ดีเยี่ยม	๘.๑๗	ดีมาก	๘.๐๐	ดีมาก	๘.๕๐	ดีมาก	๘.๘๐	ดีมาก	๘.๒๕	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๑๑ สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ	๑๐.๐๐	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๘.๐๐	ดีมาก	๙.๓๓	ดีเยี่ยม	๘.๒๖	ดีมาก	๘.๖๐	ดีมาก	๙.๔๐	ดีเยี่ยม	๙.๐๐	ดีเยี่ยม	๘.๕๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๑๒ สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง	๕.๐๐	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๒๗	ดีมาก	๕.๐๐	ดีมาก	๔.๑๐	ดีมาก	๔.๒๐	ดีเยี่ยม	๔.๖๒	ดีเยี่ยม
รวมด้านที่ ๒ มาตรฐาน ด้านการจัดการศึกษา	๕๐.๐๐	๔๗.๕๔	ดีเยี่ยม	๕๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๔๐.๒๐	ดีมาก	๔๗.๗๖	ดีเยี่ยม	๔๓.๒๗	ดีมาก	๔๑.๘๐	ดีมาก	๔๔.๙๕	ดีมาก	๔๖.๑๖	ดีเยี่ยม	๔๕.๕๑	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ ๓๙. พบว่าด้านมาตรฐานการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีระดับคุณภาพตั้งแต่ดีมากไปจนถึงดีเยี่ยม ดังนี้ คือ ๑) พิจารณารวมของแต่ละสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมากมี ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง ๒) พิจารณารวมของแต่ละมาตรฐาน พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ๑ มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ ๑๐ สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน ส่วนคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๕ มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ ๗ คุรุปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๘ ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๙ คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มาตรฐานที่ ๑๑ สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ และมาตรฐานที่ ๑๒

สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนาดังนี้

๑) จุดแข็ง คือ สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ได้มีการพัฒนาด้านการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จดังนี้

ระดับการศึกษาปฐมวัย ได้มีการพัฒนามาตรฐานด้านการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ คือ (๑) ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เช่น ครูเข้าใจปรัชญา หลักการ และธรรมชาติของการจัดการศึกษาปฐมวัย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์ จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล บริหารจัดการชั้นเรียนที่สร้างวินัยเชิงบวก ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ใช้เครื่องมือการวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างหลากหลาย และสรุปรายงานผลพัฒนาการของเด็กแก่ผู้ปกครอง วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบและใช้ผลในการปรับการจัดการประสบการณ์ จัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กและผู้ปกครอง ครูมีวุฒิ ความรู้ความสามารถในด้านการศึกษาปฐมวัย และจัดทำสารนิทัศน์และนำมาไตร่ตรองเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็ก (๒) ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เช่น ผู้บริหารเข้าใจปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย มีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ และความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลการประเมินผลหรือการวิจัยเป็นฐานคิดทั้งด้านวิชาการและการจัดการ สามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยเต็มศักยภาพและเต็มเวลา ผู้ปกครอง และชุมชนพึงพอใจผลการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย (๓) แนวการจัดการศึกษา เช่น นำสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบและกลไกให้ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายตระหนักและเข้าใจหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย จัดกิจกรรมเสริมสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจการจัดการศึกษาปฐมวัย สร้างการมีส่วนร่วมและแสวงหาความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน (๔) สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เช่น กำหนดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา จัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและใช้สารสนเทศในการบริหารจัดการ ติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา นำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปใช้วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายใน เป็นต้น

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการพัฒนาด้านการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จดังนี้ คือ (๑) ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เช่น ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ออกแบบและการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล

และพัฒนาการทางสติปัญญา ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค มีการศึกษา วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และใช้ผลในการปรับการสอน ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษา จัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลา เต็มความสามารถ (๒) ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผล เช่น ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ และความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลผลการประเมินหรือผลการวิจัยเป็นฐานคิดทั้งด้านวิชาการและการจัดการ สามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้พร้อมรับการกระจายอำนาจ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนพึงพอใจผลการบริหารการจัดการศึกษา ผู้บริหารให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่การจัดการศึกษาเต็มศักยภาพและเต็มเวลา (๓) คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เช่น คณะกรรมการสถานศึกษารู้และปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระเบียบกำหนด กำกับติดตาม ดูแล และขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา (๔) สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน เช่น หลักสูตรสถานศึกษาเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น จัดรายวิชาเพิ่มเติมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและตอบสนองความต้องการ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สนับสนุนให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง นิเทศภายใน กำกับ ติดตามตรวจสอบ และนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ จัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงผู้เรียนทุกคน (๕) สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ เช่น ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อาคารเรียนมั่นคง สะอาดและปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก พอเพียง อยู่ในสภาพใช้การได้ดี สภาพแวดล้อมร่มรื่น และมีแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน จัดโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน จัดห้องสมุดที่ให้บริการสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (๖) สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เช่น กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและใช้สารสนเทศในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ติดตามตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา นำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปใช้วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายใน

ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีจุดแข็งดังกล่าว คือ ผู้บริหาร มีภาวะผู้นำสูง มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการทำงาน มีความคิดริเริ่ม

มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการบริหารวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการจัดองค์กร โครงสร้าง การบริหาร บริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ส่งเสริมให้ คณะกรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา จัด สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สภาพของโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย และถูก สุขลักษณะ ครู จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป สอนตรงตามวิชาเอกหรือความถนัด มี ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และคนใน ชุมชน มีความมุ่งมั่นอุทิศตนในการสอนและพัฒนาผู้เรียน มีการแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีการใหม่ เป็นประจำ สถานศึกษา มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีหลักสูตร ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา เป็นต้น

๒) จุดที่ควรพัฒนา คือ มาตรฐานด้านการจัดการศึกษาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ใน ระดับดีเยี่ยมอยู่แล้ว หากจะพัฒนาต่อก็มีจุดที่ควรพัฒนาดังนี้ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย ยังไม่พบจุดที่ ควรพัฒนาเพราะโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยมอยู่แล้ว (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ต้องพัฒนา ต่อไป คือ มาตรฐานที่ ๑๐ สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนา คุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน

๓) แนวทางพัฒนา สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านการจัด การศึกษาทั้งสองระดับดังนี้ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย แนวทางที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ จะต้องรักษา มาตรฐานดังกล่าวให้อยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวทางพัฒนาใน มาตรฐานที่ ๑๐ คือ สถานศึกษาจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อย่างรอบด้าน โดยการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น จัดรายวิชา เพิ่มเติมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ จัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและตอบสนองความต้องการความสามารถ ความถนัด และความสนใจของ ผู้เรียน สนับสนุนให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนสรุปความรู้ได้ด้วย ตนเอง จัดให้มีการนิเทศภายใน กำกับ ติดตามตรวจสอบ และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการเรียนการสอน อย่างสม่ำเสมอ มีการจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงผู้เรียนทุกคน เป็นต้น

๔.๒.๔ ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัด สุรินทร์และบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารายงานประจำปีของสถานศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๕ การสังเกต สัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ทำให้ได้ข้อมูลด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในแต่ละระดับดังต่อไปนี้

๔.๒.๔.๑ ระดับการศึกษาปฐมวัย ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับ การศึกษาปฐมวัยนี้ แบ่งออกเป็น ๑ มาตรฐาน ดังนี้ คือ มาตรฐานที่ ๙ สถานศึกษามีการสร้าง

ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๔๐ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๐. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับการศึกษาปฐมวัยโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา																	
		ร.ร. บ้านชะเนง		ร.ร. บ้านท่าศิลา		ร.ร. บ้านเสกกอง		ร.ร. บ้านหนองหญ้าปล้อง		ร.ร. บ้านหนองรักษั		ร.ร. บ้านโคกยางหนองตาฉม		ร.ร. บ้านหนองตัว		เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน		เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๙ สถานศึกษามีการสร้างส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้	๕.๐๐	๔.๗๕	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีมาก	๔.๗๕	ดีมาก	๕.๓๙	ดีมาก
รวมด้านที่๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	๕.๐๐	๔.๗๕	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๕.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีมาก	๔.๗๕	ดีมาก	๕.๓๙	ดีมาก

จากตารางที่ ๔๐ พบว่า มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายโรงเรียนพบว่าโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีมากมี ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสม และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนง โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง

๔.๒.๓.๒ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ แบ่งออกเป็น ๑ มาตรฐาน ดังนี้ คือ มาตรฐานที่ ๑๓ สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๔๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๑. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา													
	น้ำหนักระเบียบ		ร.ร. บ้านชะเนง		ร.ร. บ้านท่าศิลา		ร.ร. บ้านเสกกอง		ร.ร. บ้านหนองหญ้าปล้อง		ร.ร. บ้านหนองรักษ		ร.ร. บ้านโคกยางหนองตาฮี	
			คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๑๓ สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้	๑๐.๐๐	๘.๒๖	ดีมาก	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๗.๐๐	ดีมาก	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๘.๐๐	ดีมาก	๘.๐๐	ดีมาก	๑๐.๐๐
รวมด้านที่ ๓ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	๑๐.๐๐	๘.๒๖	ดีมาก	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๗.๐๐	ดีมาก	๑๐.๐๐	ดีเยี่ยม	๘.๐๐	ดีมาก	๘.๐๐	ดีมาก	๑๐.๐๐

จากตารางที่ ๔๑. พบว่า ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีมาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อแยกพิจารณาภาพรวมของแต่ละสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนที่มีมาตรฐานการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับดีมากมี ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนง โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาฮี ส่วนโรงเรียนที่มีการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับคุณภาพดีเยี่ยมมี ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าศิลา โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง และโรงเรียนบ้านหนองดี จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนาดังนี้

๑) จุดแข็ง คือ สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ประสบผลสำเร็จดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* มีมาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับระดับดีมาก เช่น มีการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและบุคลากรในสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* มีมาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เช่น มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่

เกี่ยวข้องได้ประสบผลสำเร็จ จนทำให้มีคุณภาพด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีจุดแข็งดังกล่าว คือ ผู้บริหาร ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน บ้าน วัด ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษา เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ได้ให้การส่งเสริม สนับสนุน และเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ด้วยดีตลอดมา

๒) จุดที่ควรพัฒนา คือ มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก สถานศึกษาใดมีคุณภาพด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ยังไม่ถึงระดับดีเยี่ยม หากจะพัฒนาต่อให้มีคุณภาพถึงระดับดีเยี่ยมก็มีจุดที่ควรพัฒนา ดังนี้ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย สถานศึกษาที่ต้องพัฒนาต่อไป ได้แก่ โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาฮี และโรงเรียนบ้านหนองตัว (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาฮี ควรกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาต่อไป

๓) แนวทางพัฒนา สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทั้งสองระดับดังนี้ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เช่น กำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีสื่อ อุปกรณ์และห้องปฏิบัติการเหมาะสมกับเด็กระดับปฐมวัย (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา และใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และบุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา กับสถานศึกษาอื่น ครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๔.๒.๕ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษานี้เป็นจุดเน้นให้เห็นถึงความโดดเด่นอันเป็นลักษณะพิเศษของโรงเรียนวิถิพุทธที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากโรงเรียนประเภทอื่นที่จัดการศึกษาในลักษณะเดียวกัน อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้จะปรากฏอยู่ในปรัชญา วิสัยทัศน์ และจุดเน้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทั้งสองระดับดังต่อไปนี้

๔.๒.๕.๑ ระดับการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ได้มีการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามปรัชญา วิสัยทัศน์ และจุดเน้นการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๔๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๒. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในระดับการศึกษา
ปฐมวัย โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๔ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา									
		ร.ร. บ้าน ชะ เนก	ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา	ร.ร. บ้าน เสก กอง	ร.ร. บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง	ร.ร. บ้าน หนอง รักษ	ร.ร. บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี	ร.ร. บ้าน หนอง ตัว	เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน		เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๑๐ การพัฒนา สถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ตามปรัชญา วิสัยทัศน์ และ จุดเน้นการจัดการศึกษาปฐมวัย	๕.๐๐	๔.๑๒	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๒๐	ดีมาก
รวมด้านที่ ๔ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา	๕.๐๐	๔.๑๒	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๒๐	ดีมาก

จากตารางที่ ๔๒. พบว่า มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับระดับดีมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายโรงเรียนพบว่าโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษารวมอยู่ในระดับดีมากมี ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๒ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง

๔.๒.๕.๒ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ได้มีการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นที่กำหนดขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๔๓ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๓. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๔ มาตรฐาน ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา																	
		ร.ร. บ้าน ชะเนก		ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา		ร.ร. บ้าน เสก กอง		ร.ร.บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง		ร.ร. บ้าน หนอง รักษ		ร.ร.บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี		ร.ร. บ้าน หนอง ตัว		เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน		เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๑๔ การพัฒนา สถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ตามวิสัยทัศน์ปรัชญา และจุดเน้น ที่กำหนดขึ้น	๕.๐๐	๔.๕๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๕๐	ดีมาก	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๕๐	ดีมาก	๔.๑๔	ดีมาก
รวมด้านที่ ๔ มาตรฐานด้านอัต ลักษณ์ของสถานศึกษา	๕.๐๐	๔.๕๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๕๐	ดีมาก	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๕๐	ดีมาก	๔.๑๔	ดีมาก

จากตารางที่ ๔๓. พบว่า มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อแยกพิจารณาภาพรวมของแต่ละสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนที่มีอัตลักษณ์ของสถานศึกษาอยู่ในระดับคุณภาพดีมากมี ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๒ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง ข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนาดังนี้

๑) จุดแข็ง คือ ได้มีการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นที่กำหนดขึ้นได้ประสบผลสำเร็จดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* มีมาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก เช่น จัดโครงการ กิจกรรมพัฒนาเด็กให้บรรลุตามเป้าหมาย ปรัชญา วิสัยทัศน์ และจุดเน้นการจัดการศึกษาปฐมวัย ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* มีคุณภาพด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เช่น จัดโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา มีการดำเนินงานส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา จนทำให้มีผลสำเร็จด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีจุดแข็งดังกล่าว คือโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่มีความชัดเจน มีโครงการ กิจกรรมที่สนับสนุนความเป็นอัตลักษณ์ที่

หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรอื่นๆ และนักเรียน ได้ร่วมกันปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

๒) จุดที่ควรพัฒนา คือ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก สถานศึกษาใดมีคุณภาพด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษายังไม่ถึงระดับดีเยี่ยม หากจะพัฒนาต่อให้มีคุณภาพถึงระดับดีเยี่ยมก็มีจุดที่ควรพัฒนา ดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* สถานศึกษาที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี่ และโรงเรียนบ้านหนองตัว (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* สถานศึกษาที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี่ ควรกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาต่อไป

๓) แนวทางพัฒนา สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาทั้งสองระดับดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาจัดทำโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษาปฐมวัย เช่น จัดทำโครงการพิเศษและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตร จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยให้สูงขึ้น (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาจัดทำโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา มีโครงการ กิจกรรมที่สนับสนุนความเป็นอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรอื่น ๆ และนักเรียน ได้ร่วมกันปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

๔.๒.๖ ด้านมาตรการส่งเสริม

ด้านมาตรการส่งเสริมนี้เป็นการพัฒนาสถานศึกษาตามนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษทั้งสองระดับให้สูงขึ้นดังนี้

๔.๒.๖.๑ ระดับการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ได้มีการพัฒนาสถานศึกษาตามนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๔๔ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๔. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านมาตรการส่งเสริมในระดับการศึกษาปฐมวัย
โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๕ มาตรฐาน ด้านมาตรการส่งเสริม	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา																	
		ร.ร. บ้าน ชะเนก		ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา		ร.ร. บ้าน เสก กอง		ร.ร.บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง		ร.ร. บ้าน หนอง รักษั		ร.ร.บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี		ร.ร. บ้าน หนอง ตัว		เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน		เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน	
		คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ
มาตรฐานที่ ๑๑ การพัฒนา สถานศึกษาตามนโยบายและ แนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อ ยก ระดับคุณภาพให้สูงขึ้น	๕.๐๐	๔.๑๘	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๐๐	ดีมาก	๓.๙๐	ดีมาก	๔.๔๐	ดีมาก	๔.๘๐	ดีเยี่ยม	๔.๖๕	ดีมาก	๔.๓๓	ดีมาก
รวมด้านที่ ๕ มาตรฐาน ด้านมาตรการส่งเสริม	๕.๐๐	๔.๑๘	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๐๐	ดีมาก	๓.๙๐	ดีมาก	๔.๔๐	ดีมาก	๔.๘๐	ดีเยี่ยม	๔.๖๕	ดีมาก	๔.๓๓	ดีมาก

จากตารางที่ ๔๔. พบว่ามาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมในระดับการศึกษาปฐมวัยของ
โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก เมื่อแยก
พิจารณาเป็นรายโรงเรียนพบว่าโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก
มี ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนง โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง
โรงเรียนบ้านหนองรักษ และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี ส่วนโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านมาตรการ
ส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยมมี ๒ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองตัว
๔.๒.๖.๒ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์
และบุรีรัมย์ ได้มีการพัฒนาสถานศึกษาตามนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับ
คุณภาพให้สูงขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๔๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๕. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับด้านมาตรการส่งเสริมในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
โรงเรียนวิสุทธิพรชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ด้านที่ ๕ มาตรฐาน ด้านมาตรการส่งเสริม	น้ำหนักคะแนน	ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา																	
		ร.ร. บ้าน ชะ เนก	ร.ร. บ้าน ท่า ศิลา	ร.ร. บ้าน เสก กอง	ร.ร. บ้าน หนอง หญ้า ปล้อง	ร.ร. บ้าน หนอง รักษ์	ร.ร. บ้าน โคกยาง หนอง ตาสี	ร.ร. บ้าน หนอง ตัว	เฉลี่ยรวม ๑๐๐ คะแนน		เฉลี่ยรวม ๕ คะแนน								
		คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ	คะแนนที่ได้ ระดับคุณภาพ							
มาตรฐานที่ ๑๕ การจัด กิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริม สถานศึกษาให้ยกระดับ คุณภาพสูงขึ้น	๕.๐๐	๔.๕๑	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๓.๖๐	ดี	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๑๗	ดีมาก	๔.๒๒	ดีมาก	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๕๗	ดีมาก	๔.๓๖	ดีเยี่ยม
รวมด้านที่ ๕ มาตรฐานด้าน มาตรการส่งเสริม	๕.๐๐	๔.๕๑	ดีมาก	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๓.๖๐	ดี	๕.๐๐	ดีเยี่ยม	๔.๑๗	ดีมาก	๔.๒๒	ดีมาก	๔.๐๐	ดีมาก	๔.๕๗	ดีมาก	๔.๓๖	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ ๔๕. พบว่าด้านมาตรการส่งเสริมในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวิสุทธิพรชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีมาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อแยกพิจารณาภาพรวมของแต่ละสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ด้านมาตรการส่งเสริม อยู่ในระดับดีมี ๑ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเสกกอง และมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมากมี ๔โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านหนองรักษ โรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาสี และโรงเรียนบ้านหนองตัว ส่วนโรงเรียนที่มีด้านมาตรการส่งเสริมของสถานศึกษาอยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยมมี ๒โรง ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าศิลา และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนาดังนี้

๑) จุดแข็ง สถานศึกษามีการพัฒนาตามนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้นจนประสบผลสำเร็จดังนี้ คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย มีมาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก เช่น จัดโครงการ กิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนตามนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีมาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เช่น จัดโครงการ กิจกรรมพิเศษเพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย จนทำให้มีผลสำเร็จด้านมาตรการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนวิสุทธิพรชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีจุดแข็งดังกล่าว คือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาและส่งเสริม

สถานศึกษาให้ยกระดับสูงขึ้น เช่น จัดโครงการ กิจกรรมพิเศษเพื่อตอบสนอง นโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีห้องสมุดได้มาตรฐานและครูผู้ดูแลห้องสมุดที่มีคุณภาพ เป็นต้น

๒) จุดที่ควรพัฒนา คือ มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก สถานศึกษาใดมีคุณภาพมาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมไม่ถึงระดับดีเยี่ยม หากจะพัฒนาต่อให้มีคุณภาพถึงระดับดีเยี่ยมก็มีจุดที่ควรพัฒนา ดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* สถานศึกษาที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาฮี (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* สถานศึกษาที่ต้องพัฒนามาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริมต่อไป คือ โรงเรียนบ้านชะเนก โรงเรียนบ้านเสกกอง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ และโรงเรียนบ้านโคกยางหนองตาฮี ควรกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาต่อไป

๓) แนวทางพัฒนา สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนามาตรการส่งเสริมทั้งสองระดับดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* แนวทางพัฒนามาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม คือ สถานศึกษา จัดโครงการกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนตามนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย เช่น จัดโครงการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ครูประจำชั้นควรวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ครูควรได้รับการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามหลักสูตรปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* แนวทางพัฒนามาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม คือ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้ชัดเจน สถานศึกษาจัดโครงการ กิจกรรมพิเศษเพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยขอความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้การดำเนินการบรรลุตามนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา เป็นต้น

๔.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา

ได้กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธหมายถึงโรงเรียนปกติทั่วไปแต่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมทั้งที่มีอยู่ภายในหรือภายนอกชุมชน ผู้เรียนมีโอกาสดูหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโรงเรียนที่นำวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมาพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง โดยอาศัยหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน ก็จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา จึงมิได้มุ่งให้เกิดการพัฒนาเฉพาะในสถานศึกษาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ได้รวมไปถึงชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ให้ได้รับการพัฒนาไปพร้อมกันด้วย ดังนั้นแนวทางพัฒนาตามกรอบแนวคิดนี้จึงแบ่งออกเป็น ๒ ด้านหลัก คือ ๑) ด้านสถานศึกษา และ ๒) ด้านชุมชน แต่ละด้านจะได้นำมาศึกษาตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ด้านสถานศึกษา

จากการศึกษาเอกสารรายงานประจำปีของสถานศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๕ การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครู เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้ง ๗ โรงเรียน ได้พบว่ามีจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนา ดังนี้

๔.๓.๑.๑ จุดแข็ง จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา พระสงฆ์ และครู ทำให้ได้เห็นจุดแข็งของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

๑) ด้านศีล คือ การบริหารเกี่ยวกับด้านสภาพทางกายภาพและด้านสังคม กล่าวโดยรวมในด้านนี้หมายถึงทรัพยากรทางการบริหารทั้งหมด ได้แก่ (๑) บุคลากร บุคลากรของสถานศึกษามีคุณลักษณะที่ดี เช่น ผู้บริหาร ครู เป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ลด ละ เลิกอบายมุข ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์ จริใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย (๒)ระบบบริหาร สถานศึกษาได้จัดให้มีระบบบริหาร เช่น มีโครงสร้างการบริหาร วิทยาลัยน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจนสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้จริง มีคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บวร) เข้ามามีส่วนร่วม มีการปลูกฝังศรัทธาและสร้างเสริมปัญญาในทางพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง มีการร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง มีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีข้อเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (๓) อาคารสถานที่สภาพแวดล้อม สถานศึกษาได้มีการจัดสภาพทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น มีป้ายโรงเรียนวิถิพุทธหรือป้ายโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ จัดประดิษฐานพระพุทธรูปบริเวณโรงเรียนและประจำห้องประชุมของโรงเรียน มีป้ายนิเทศ มีป้ายพุทธศาสนสุภาษิต พระราชดำรัส คติธรรม ติดตามที่ต่าง ๆ มีห้องพระพุทธรูปหรือลานธรรม สภาพสถานศึกษาสะอาด สงบ เรียบง่าย ปลอดภัย ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งมอมเมาทุกชนิด (๔) หลักสูตรสถานศึกษา ได้มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระ (๕) สื่อและแหล่งเรียนรู้ สถานมีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งที่มีอยู่ภายในและภายนอกสถานศึกษา มีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ มีการนิมนต์พระสงฆ์และเชิญภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาสอนในสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนไปเรียนรู้ที่วัด และแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (๖) อุปกรณ์การศึกษา สถานศึกษาได้จัดให้มีอุปกรณ์การศึกษา เช่น อุปกรณ์สำนักงาน อุปกรณ์ในห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน และเครื่องแบบนักเรียน เป็นต้น ไว้สำหรับให้บริการบุคลากรและนักเรียน (๗) สาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ สถานศึกษาได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โรงอาหาร ห้องปฐมพยาบาล อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน ไว้สำหรับให้บริการบุคลากรและนักเรียน (๘) งบประมาณ สถานศึกษามีระบบงบประมาณ เช่น แหล่งงบประมาณ ประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ และ คุณภาพบริหารงบประมาณ เป็นต้น

.๒) ด้านสมาธิ คือ บุคลากร นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีสมรรถภาพจิต มีคุณภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นได้จาก

พฤติกรรมของบุคลากรและนักเรียน ขณะที่เข้าไปสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลภายในสถานศึกษา เช่น คิดเก่ง เห็นได้จากการคิดโครงการและกิจกรรมขึ้นมาพัฒนาสถานศึกษาจำนวนมาก เป็นผู้มีความกตัญญู ตอบแทนคุณ มีจิตอาสา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความขยันอดทน มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน อยู่อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เป็นต้น

๓) ด้านปัญญา คือ ขณะที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลได้มีโอกาสสนทนาพูดคุยกับบุคลากรและนักเรียนพบว่า บุคลากรในสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นผู้รู้เท่าทันเหตุการณ์ แก้ปัญหาชีวิตและทำงานด้วยสติปัญญา ผู้เรียน เป็นผู้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุสมผล เป็นผู้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร เป็นต้น

๔.๓.๑.๒ จุดที่ควรพัฒนา อย่างไรก็ตามจุดแข็งที่สังเกตเห็นและรู้สึกสัมผัสได้ดังกล่าว เป็นภาพส่วนใหญ่ที่มีอยู่ทั่วไปในโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ และยังมีส่วนน้อยซึ่งต้องเป็นจุดที่เป็นปัญหาอยู่บ้าง ดังนี้ คือ

๑) ด้านศีล จุดที่ควรพัฒนา คือ (๑) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ภายในบริเวณอาคารและสถานที่บางแห่งยังมีซากของเศษไม้ เศษวัสดุครุภัณฑ์และของเหลือใช้ต่าง ๆ นามากองทับถมกันไว้ ทำให้เกิดมลภาวะ เป็นแหล่งเกิดเชื้อโรค เป็นที่หลบซ่อนของสัตว์มีพิษและสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคชนิดต่าง ๆ สถานศึกษาบางแห่งมีการวางผังในการบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมไว้อย่างเป็นระบบ แต่ยังคงขาดการปฏิบัติให้เป็นไปตามผังการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ จึงทำให้ขาดระเบียบและขาดความสวยงามไม่เป็นไปตามหลักของศีล สถานศึกษาบางแห่งยังมีอาหารขยะเพื่อขายให้นักเรียนนำไปบริโภคซึ่งอาหารเหล่านี้ไม่สนองตอบสุขภาวะตามหลักโภชนาการ และเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีบริโภคนิยมติดในคุณค่าเทียมซึ่งไม่เป็นไปตามหลักของศีล กล่าว คือ สถานศึกษาบางแห่งยังขาดการปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “อาชีวนปาริสุทธิศีล” ความบริสุทธิ์แห่งอาชวะ คือ เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ส่วนผู้เรียนของสถานศึกษาบางแห่งก็ยังขาดการปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “ปัจฉัยสันนิสิตศีล” ศีลเกี่ยวกับปัจฉัย ๔ คือ การพิจารณาใช้สอยปัจฉัยสี่ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ที่แท้จริง ไม่บริโภคด้วยตัณหา เป็นต้น (๒) ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ยังมีส่วนน้อยที่ควรพัฒนา คือ ความเคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ การจัดเก็บเครื่องใช้ส่วนรวมให้ถูกที่ การช่วยกันรักษาความสะอาด การทิ้งขยะในถังขยะ เป็นต้น

๒) ด้านสมาธิ จุดที่ควรพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีการเร่งรีบพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ตามนโยบายและแนวทางพัฒนาของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ซึ่งการเร่งรีบพัฒนาดังกล่าวได้ทำให้บุคลากรส่วนน้อยในสถานศึกษาบางคนรู้สึกกดดัน มีความกดดัน เนื่องจากเป็นผู้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก เช่น ด้านสมรรถภาพจิต คือ คิดไม่เก่ง คิดไม่คล่อง คิดได้ช้า รู้สึกติดขัดด้านการคิด เป็นต้น ด้านคุณภาพจิต คือ ขาดความเข้มแข็ง ขาดความเพียร ขาดความอดทน ขาดเมตตา ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขาดการเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น ด้านสุขภาพจิต คือ ขาดความสดชื่น แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส โล่ง สบาย เป็นต้น

๓) *ด้านปัญญา* จุดที่ควรพัฒนา คือ บางสถานศึกษาบุคลากรบางคนยังไม่มีวุฒิทางด้านธรรมศึกษา บุคลากรส่วนน้อยบางคนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย ขาดความเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ขาดการรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานด้วยสติปัญญา สมรรถภาพของปัญญาระดับต่าง ๆ เช่น *สัญญา* คือ ความจำได้หมายรู้ *ทวิญญู* คือ ความเข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า *ญาณ* คือ รู้แจ้งชัดตามความเป็นจริง จัดการได้ถูกต้อง เป็นต้น

๔.๓.๑.๓ *แนวทางพัฒนา* จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา พระสงฆ์ และครู ทำให้ได้แนวทางพัฒนาดังนี้ คือ

๑) *ด้านศีล* มีแนวทางพัฒนาดังนี้ (๑) *ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ* เช่น สถานศึกษาควรจัดทำลายชากของเศษไม้ เศษวัสดุครุภัณฑ์และของเหลือใช้ต่าง ๆ ปรับปรุงด้านภูมิทัศน์ ภูมิสถาปัตย์ ให้สะอาด วางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามผังการใช้ อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ ให้เป็นไปตามหลักของศีล จัดระบบการนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายให้นักเรียนให้สนองตอบสุขภาวะตามหลักโภชนาการ และเป็นไปตามหลักของศีล กล่าวคือ สถานศึกษาต้องปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “อาชีวนปาริสุทธิศีล” ความบริสุทธิ์แห่งอาชวะ คือ เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ส่วนผู้เรียนเองต้องปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “ปัจจัยสันนิสิตศีล” ศีลเกี่ยวกับปัจจัย ๔ คือ การพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ที่แท้จริง ไม่บริโภคด้วยตัณหา เป็นต้น (๒) *ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม* สถานศึกษามีกิจกรรมสำหรับฝึกบุคลากรและนักเรียนส่วนน้อยที่ยังขาดระเบียบ ให้มีความเคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ การจัดเก็บเครื่องใช้ส่วนรวมให้ถูกที่ ช่วยกันรักษาความสะอาด การทิ้งขยะในถังขยะ เป็นต้น

๒) *ด้านสมาธิ* มีแนวทางพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีการเร่งรีบพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ตามนโยบายและแนวทางพัฒนาของโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งการเร่งรีบพัฒนาดังกล่าวได้ทำให้บุคลากรส่วนน้อยบางคนในสถานศึกษารู้สึกอัดอัด และมีความกดดัน เนื่องจากเป็นผู้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก ในเรื่องนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดใจหาโอกาสให้มีการปรึกษาคูทุกข์กับบุคลากรอย่างเป็นกัลยาณมิตร ลดช่องว่างระหว่างกันให้มีการพบปะพูดคุยได้มากขึ้น เพื่อพัฒนาด้านสมรรถภาพจิต ด้านคุณภาพจิต และ ด้านสุขภาพจิต

๓) *ด้านปัญญา* แนวทางพัฒนา คือ บางสถานศึกษาบุคลากรบางคนยังไม่มีวุฒิทางด้านธรรมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีโครงการอบรมธรรมศึกษาให้กับบุคลากรและนักเรียนเพื่อส่งเสริมธรรมศึกษาที่มีขึ้นในทุกปีการศึกษา เพื่อให้บุคลากรได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย มีความเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานด้วยสติปัญญา สมรรถภาพของปัญญาระดับต่าง ๆ เช่น *สัญญา* คือ ความจำได้หมายรู้ *ทวิญญู* คือ ความเข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า *ญาณ* คือ รู้แจ้งชัดตามความเป็นจริง จัดการได้ถูกต้อง เป็นต้น เหล่านี้ให้มีการพัฒนาบุคลากรส่วนน้อยที่ยังเป็นปัญหาให้เป็นผู้มีพัฒนาการทางปัญญาในระดับที่สูงขึ้น

๔.๓.๒ ด้านชุมชน

ดังได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้วว่าการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขานั้น มิได้มุ่งให้เกิดการพัฒนาเฉพาะในสถานศึกษาเพียงเท่านั้น แต่ได้รวมไปถึงชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ได้รับการพัฒนาไปพร้อมกันด้วย กล่าวคือ เมื่อสถานศึกษาได้พัฒนาตามระบบไตรสิกขาอย่างเป็นระบบครบถ้วนสมบูรณ์แล้วก็จะก่อให้เกิดผลดีและส่งผลต่อเนื่องไปถึงผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษาตามหลักแนวคิดแบบ (บวร.) ซึ่งประกอบด้วย บ้าน ได้แก่ ครอบครัว สถานประกอบการที่มีอยู่ในชุมชน วัด ได้แก่ สถาบันทางศาสนาที่มีอยู่ในชุมชน และ ราชการ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ในชุมชน กล่าวโดยรวม คือ บ้าน วัด ราชการ ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและเกิดสมานฉันท์ ร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ แนวทางพัฒนาได้มีโอกาสพบปะและสนทนากับบุคคลในองค์กรต่าง ๆ (บวร.) ในเขตที่สถานศึกษา ให้บริการ เช่น ผู้ปกครองนักเรียน เจ้าอาวาสวัด และบุคลากรของส่วนราชการต่าง ๆ ได้พบว่ามีจุด แข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางพัฒนา ดังนี้

๔.๓.๒.๑ จุดแข็ง พบว่าการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถี พุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชน (บวร) ดังนี้

๑) ด้านศีล จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร สถานศึกษา พระสงฆ์ และครู ในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำได้ข้อสรุปว่า (๑) บ้าน ได้สมาชิกของ ครอบครัวที่มีพฤติกรรมดีงาม รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด ช่วยทำงานบ้าน (๒) วัด ได้พุทธศาสนิกชนที่มี พฤติกรรมดีงามและมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับความเป็นชาวพุทธที่ดี คือ เข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดอย่าง สม่าเสมอ (๓) ราชการ นักเรียนเหล่านี้เป็นผู้มีความประพฤติดีงาม เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและ ส่วนราชการในชุมชนสม่าเสมอ ไม่จับกลุ่มมั่วสุมทำความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นและไม่เกี่ยวข้องกับ อบายมุข ทำชื่อเสียงให้กับส่วนราชการและชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่อง

๒) ด้านสมาธิ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร สถานศึกษา พระสงฆ์ และครู ในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำได้ข้อสรุปว่า (๑) บ้าน ได้สมาชิกที่เป็นคนดี ของครอบครัว มีจิตอาสา เช่น ช่วยทำงานบ้าน (๒) วัด ได้สมาชิกที่มีสมรรถภาพจิต มีคุณภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี มีจิตอาสา เช่น เมื่อวัดมีงานเด็กนักเรียนเหล่านี้ได้เข้ามาช่วยเป็นผู้นำในด้านศาสน พิธี เป็นพิธีกร เป็นมรรคนายก นำกล่าวคำอาราธนาต่าง ๆ อำนวยความสะดวกให้บริการกับคนที่เข้า มาร่วมทำบุญกับทางวัด และร่วมเป็นผู้นำในการสืบสานอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่นมิให้สูญหาย (๓) ราชการ ได้สมาชิกที่เป็นคนดี มีสมรรถภาพจิต มีคุณภาพจิต และสุขภาพจิต ที่ดี มีจิตอาสา เช่น เมื่อส่วนราชการมีกิจกรรมก็จะเข้าร่วมช่วยให้บริการอย่างสม่าเสมอ เป็นต้น

๓) ด้านปัญญา จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร สถานศึกษา พระสงฆ์ และครู ในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำได้ข้อสรุปว่า (๑) บ้าน ได้สมาชิกที่เป็นคนมี เหตุผล รู้จักตน รู้จักกาล รู้จักประมาณ รู้จักปฏิสัมพันธ์กับบุคคลตามฐานะต่าง ๆ ได้เหมาะสม (๒) วัด ได้สมาชิกที่มีความรู้ดี เป็นผู้มีความรู้ศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นผู้รู้เท่าทัน

เหตุการณ์ มีเหตุผล แก้ปัญหาชีวิตและทำงานด้วยสติปัญญา^๔ (๓) ราชการ ได้สมาชิกที่มีความรู้ดีและมีคุณธรรม ไว้ช่วยเหลืองานราชการ เป็นต้น

๔.๓.๒.๒ จุดที่ควรพัฒนา อย่างไรก็ดีตามถึงแม้ว่าในภาพรวมโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ จะได้สร้างประโยชน์ต่อชุมชนมากมาย จนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่น ศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากชุมชนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ โรงเรียนก็ยังมีจุดที่ต้องพัฒนาต่อไป ดังนี้

๑) ด้านศิลป จุดที่ควรพัฒนา คือ บางโรงเรียนการขยายผลตามแนววิถีพุทธเข้าไปในชุมชน (บวร) ยังทำได้ในวงจำกัด จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูได้พบว่า การส่งเสริมบริบทของความเป็นวิถีพุทธที่สถานศึกษาได้ดำเนินการจนประสบผลสำเร็จแล้ว ในขณะนี้เข้าไปสู่ชุมชนยังมีอุปสรรคอยู่มาก ดังนี้ คือ (๑) บำวน คือ พ่อแม่ของเด็กไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูก บางครอบครัวเลี้ยงดูลูกตามยถากรรม^๕ (๒) วัด ไม่สามารถทำให้ชุมชนปลอดจากอบายมุขได้ คือ บางชุมชนเมื่อมีงานศพก็มีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้อง โรงเรียนเข้าร่วมรณรงค์เพื่อการลดดื่มเหล้าในชุมชนก็ทำให้ลดลงได้ในระดับหนึ่งแต่ยังไม่หมดไปจากชุมชน^๖ ถ้าเป็นงานศพ งานบวชอยากให้ปลอดเหล้า งานแต่งงานอาจจะมีการแต่ถ้างดเหล้าได้จะดีมากเพราะจะได้สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับโรงเรียนวิถีพุทธที่โรงเรียนได้ดำเนินการอยู่^๗ (๓) ราชการ คือ บุคลากรส่วนน้อยบางคนที่อยู่ในส่วนราชการของบางชุมชนยังติดอบายมุข เป็นต้น

๒) ด้านสมาธิ จุดที่ควรพัฒนา คือ (๑) บำวน เนื่องจากผู้ปกครองของนักเรียนบางครอบครัวไม่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาต่ำ จึงทำให้มีความรู้ในการเลี้ยงดูลูกน้อยไม่สามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูกหลานได้ (๒) วัด พระสงฆ์บางวัดในชุมชนไม่สามารถพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนได้ เนื่องจากมีการศึกษาต่ำ จึงเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและภูมิปัญญาของชุมชนได้ค่อนข้างน้อย (๓) ราชการ คือ บุคลากรส่วนน้อยบางคนในส่วนราชการของบางชุมชนติดอบายมุข มีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต สุขภาพจิตลดลง ขาดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ วิมมังสา เป็นต้น

๓) ด้านปัญญา มีจุดที่ควรพัฒนา ดังนี้ (๑) บำวน คือ ผู้ปกครองนักเรียนจำนวนมากยังขาดความรู้เข้าใจในการเลี้ยงดูลูกหลานให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ (๒) วัด คือ พระสงฆ์ของบางวัดที่อยู่ในชุมชนมีวุฒิทางการศึกษาต่ำ ขาดความรู้เข้าใจในหลักคำสอนสอนของพระพุทธศาสนา ไม่สามารถแสดงธรรมสั่งสอนชาวบ้านให้เข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้

^๔ สัมภาษณ์ พระอธิการสมบุรณ์ วิสุทโธ, เจ้าอาวาสวัดป่าสุขสมบุรณ์ ตำบลสองชั้น อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๖.

^๕ สัมภาษณ์ นายธวัชชัย กิรัมย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองรักษ์ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสองชั้น อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๖.

^๖ สัมภาษณ์ นางสุมิตรา ชุนรัมย์, ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านหนองตัว หมู่ที่ ๗ ตำบลคูเมือง อำเภอกูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๖.

^๗ สัมภาษณ์ นายวิชัย สารสุข, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเสกกอง หมู่ที่ ๓ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๖.

(๓) *ราชการ* คือ บุคลากรในส่วนราชการบางคนซึ่งเป็นคนส่วนน้อยยังขาดศรัทธาและขาดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมของพุทธศาสนา

๔.๓.๒.๓ แนวทางพัฒนา จากการวิเคราะห์จุดที่ควรพัฒนาในหัวข้อที่ผ่านมา ทำให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่เป็นปัญหาซึ่งจะนำมากำหนดเป็นแนวทางพัฒนาด้านชุมชนดังนี้

๑) ด้านศีล ปัญหาที่พบ ได้แก่ (๑) *บ้าน* คือ พ่อแม่ของเด็กไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูก บางครอบครัวเลี้ยงดูลูกตามยถากรรม^๘ *แนวทางพัฒนา* คือ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ควรหาแนวทางสร้างงานให้เกิดขึ้นในหรือใกล้กับชุมชนเพื่อให้พ่อแม่ได้อยู่กับลูก หรือกระทรวงสาธารณสุขควรเข้าไปช่วยแก้ปัญหา อาจจะจัดโครงการอบรมการเลี้ยงดูลูกให้ถูกทาง” ให้กับผู้ปกครองนักเรียนในชุมชนอย่างต่อเนื่องน่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้ (๒) *วัด* ไม่สามารถทำให้ชุมชนปลอดภัยจากอบายมุขได้ คือ บางชุมชนเมื่อมีงานศพก็มีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้อง โรงเรียนเข้าร่วมรณรงค์เพื่อการลดดื่มเหล้าในชุมชนก็ทำให้ลดลงได้ในระดับหนึ่งแต่ยังไม่หมดไปจากชุมชน^๙ ถ้าเป็นงานศพ งานบวชอยากให้ปลอดภัยงานแต่งงานอาจจะมึบ้างแต่ถ้างดเหล้าได้จะดีมากเพราะจะได้สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับโรงเรียนวิถีพุทธที่โรงเรียนได้ดำเนินการอยู่^{๑๐} *แนวทางพัฒนา* คือ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น สถาบันในชุมชน (บวร) ร่วมมือกันรณรงค์กันอย่างจริงจัง โดยจัดทำเป็นโครงการงานศพ ปลอดภัยอบายมุข ขึ้นมาแล้วนำคนในชุมชนออกไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นที่ประสบผลสำเร็จในเรื่องนี้ และนำเอาแนวทางที่ได้ศึกษากลับมาขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องน่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้ (๓) *ราชการ* คือ บุคลากรส่วนน้อยบางคนที่อยู่ในส่วนราชการของบางชุมชนยังติดต่ออบายมุข *แนวทางพัฒนา* คือ ส่วนราชการต้นสังกัดควรเข้ามาแก้ปัญหา โดยจัดให้มีโครงการเพื่อพัฒนาบุคลากรส่วนน้อยที่ติดต่ออบายมุขเหล่านี้อย่างจริงจังและต่อเนื่องน่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้

๒) ด้านสมาธิ ปัญหาที่พบ ได้แก่ (๑) *บ้าน* คือ ผู้ปกครองของนักเรียนบางครอบครัวมิได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาต่ำ ทำให้มีความรู้ไม่เพียงพอไม่สามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูกหลานได้ *แนวทางพัฒนา* คณะสงฆ์จังหวัดร่วมกับสถาบันในชุมชน(บวร) จัดทำโครงการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น “โครงการห้าห้องชีวิต” เป็นต้น น่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้ (๒) *วัด* คือ พระสงฆ์บางวัดในชุมชนไม่สามารถพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนได้ เนื่องจากมีการศึกษาต่ำ จึงเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและภูมิปัญญาของชุมชนได้ค่อนข้างน้อย *แนวทางพัฒนา* มหาวิทยาลัยสงฆ์ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัด จัดดำเนินการให้พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาดำเนินการเข้าเรียนในหลักสูตร “การบริการกิจการคณะสงฆ์” และให้ศึกษาต่อเพื่อให้มีคุณวุฒิที่สูงขึ้นน่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้ (๓)

^๘ สัมภาษณ์ นายธวัชชัย กิริมย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองรักษ์ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสองชั้น อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๖.

^๙ สัมภาษณ์ นางสุมิตรา ชุนรัมย์, ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านหนองตัว หมู่ที่ ๗ ตำบลคูเมือง อำเภอกูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๖.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายวิชัย สารสุข, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเสกทอง หมู่ที่ ๓ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๖.

ราชการ คือ บุคลากรส่วนน้อยบางคนในส่วนราชการของบางชุมชนติดอบายมุข มีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต สุขภาพจิตลดลง ขาดคุณธรรมด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา *แนวทางการพัฒนา* ส่วนราชการต้นสังกัดควรเข้ามาแก้ปัญหา โดยจัดให้มีโครงการเพื่อพัฒนาจิตใจบุคลากรส่วนน้อยที่ติดอบายมุขเหล่านี้อย่างจริงจังและต่อเนื่องน่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้

๓) ด้านปัญญา ปัญหาที่พบ ได้แก่ (๑) *บ้าน* คือ ผู้ปกครองนักเรียนจำนวนมากยังขาดความรู้เข้าใจในการเลี้ยงดูลูกหลานให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ *แนวทางการพัฒนา* หน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุขควรเข้าไปช่วยแก้ปัญหา อาจจะจัดโครงการอบรมการเลี้ยงดูลูกให้ถูกทาง” ให้กับผู้ปกครองนักเรียนในชุมชนอย่างต่อเนื่องน่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้ (๒) *วัด* คือ พระสงฆ์ของบางวัดที่อยู่ในชุมชนมีวุฒิทางการศึกษาต่ำ ขาดความรู้เข้าใจในหลักคำสอนสอนของพระพุทธศาสนา ไม่สามารถแสดงธรรมสั่งสอนชาวบ้านให้เกิดปัญญาได้ *แนวทางการพัฒนา* มหาวิทยาลัยสงฆ์ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัด จัดดำเนินการให้พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาต่ำเหล่านี้เข้าเรียนในหลักสูตร “การบริการกิจการคณะสงฆ์” และให้ศึกษาต่อเพื่อให้มีคุณวุฒิที่สูงขึ้นน่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้ (๓) *ราชการ* คือ บุคลากรในส่วนราชการบางคนซึ่งเป็นคนส่วนน้อยยังขาดศรัทธาและขาดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมของพุทธศาสนา *แนวทางการพัฒนา* ส่วนราชการต้นสังกัดควรเข้ามาแก้ปัญหา โดยจัดให้มีโครงการเพื่อพัฒนาความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาให้กับบุคลากรเหล่านี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยให้เข้าเรียนและเข้าสอบใน “หลักสูตรธรรมศึกษา” ของคณะสงฆ์ที่ได้ดำเนินการอยู่ทุก ๆ ปี น่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงและหมดไปได้

๔.๔ สรุป

แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ที่ได้ศึกษามาทั้งหมดในบทนี้มีข้อค้นพบที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ สรุปได้ ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ๓) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ๔) ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และ ๕) ด้านการเรียนการสอน

๑) ด้านกายภาพ โดยภาพรวมสถานศึกษาได้จัดให้มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนาสุภาพะธรรม พระราชดำรัสติดตามที่แตกต่างกัน มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรม ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ๑๐๐% ซึ่งทุกโรงเรียนดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จอย่างดี คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ยกเว้นโรงเรียนบ้านหนองตัว ดำเนินการด้านกายภาพได้ประสบผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ ๘๕.๗๕ เนื่องจากยังมิได้ติดตั้งป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ *แนวทางการพัฒนา* ด้านกายภาพนี้สถานศึกษาใดที่ได้จัดดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้วจะต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป สำหรับรูปแบบป้ายโรงเรียนวิถิพุทธหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดรูปแบบให้เป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดความสวยงามและมีความเป็นเอกภาพ

๒) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร โดยภาพรวมสถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหารได้ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ กล่าวคือ

เป็นผู้รักษาศีลห้า ยั้งง่าย ให้อภัย ใฝ่สวย กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ เป็นผู้ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้สูงส่ง ยาก แต่มีบางโรงเรียนในเรื่องของการรักษาศีลห้าและก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหารยัง ทำได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ *แนวทางพัฒนา* คือ ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับข้อรักษาศีลห้าในปัจจุบันสถานศึกษาได้ มีบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีถือว่าเป็นแนวทางการพัฒนาในด้านนี้การพัฒนาเพิ่มเติมคือจัดกิจกรรม ส่งเสริมเชิดชูเกียรติคนดีเหล่านี้เพื่อเผยแพร่ต่อไป สำหรับตัวบ่งชี้เรื่องข้อพิจารณาอาหารแนวทาง พัฒนา คือ ทุกโรงเรียนควรมีป้ายที่มีข้อความพิจารณาอาหารพิมพ์ให้อ่านง่ายนำมาติดไว้ในที่ เหมาะสมในโรงอาหารก็จะทำให้นักเรียนกล่าวคำพิจารณาอาหารได้ง่ายยิ่งขึ้น

๓) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ โดยภาพรวมสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้จัด ดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระประสบผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ ๗๕ กล่าวคือ บาง สถานศึกษาได้จัดให้มีกิจกรรมใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิริติ ในมือกลางวันยังมิได้ดำเนินการ มีการสวดมนต์แปลในวันพระ แต่บางสถานศึกษาได้จัดกิจกรรม ดังกล่าวสัปดาห์ละหนึ่งวันและจัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา *แนวทางพัฒนา* ผู้วิจัยนำเสนอ ๒ แนวทาง คือ (๑) สถานศึกษากำหนดวันในการจัดกิจกรรมเอง ข้อดี คือ ทำให้มีกิจกรรมดังกล่าว เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาและสถานศึกษาดำเนินการได้ง่ายขึ้น ข้อด้อย คือ การจัดกิจกรรมดังกล่าว อาจจะไม่ตรงกับวันพระตามชื่อของกิจกรรมที่กำหนดไว้ (๒) หน่วยงานระดับสูงขึ้นไปที่สถานศึกษา สังกัดเป็นผู้กำหนดวันให้จัดกิจกรรม ข้อดี คือ ทำให้มีกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายในสถานศึกษาและ สถานศึกษาจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ตรงกับวันพระเป็นไปตามชื่อของกิจกรรมที่กำหนดไว้ ข้อด้อย คือ การจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้เกิดความยุ่งยากกับสถานศึกษาในการจัดตารางสอนและการจัดกิจกรรม ประจำวัน ตัวบ่งชี้บางตัวน่าจะนำออกไป เช่น การรับประทานอาหารมังสวิริติในมือกลางวัน เนื่องจาก พระพุทธศาสนาเองก็ให้อิสระกับบุคคลที่จะปฏิบัติต่อเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำมาเป็นตัวบ่งชี้ ในเรื่องนี้ก็ได้

๔) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ โดยภาพรวมพบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการ ได้ประสบผลสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ยกเว้นโรงเรียนบ้านหนองตัวดำเนินการได้ คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๐ คือ ยังมีอาหารขยะขายภายในโรงเรียน ส่วนสถานศึกษานอกนี้ ไม่มีอาหารขยะขายใน โรงเรียน ไม่ดูดำนักเรียน ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกเช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย บริหารจิต เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอน อย่างสม่ำเสมอ *แนวทางพัฒนา* คือ สถานศึกษาควรจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาเรื่องนี้ โดยนำโครงการ ไม่ให้มีอาหารขยะขายในโรงเรียนบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในปีการศึกษา ต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือให้ลงมือ ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ร่วมกัน

๕) ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมทุกสถานศึกษาได้จัดให้มีกิจกรรมด้าน การเรียนการสอนครบทุกตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เช่น มีการบริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้า เรียน เข้าและบ้าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธ ศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ครู ผู้บริหาร และ

นักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง *แนวทางการพัฒนา* คือ สถานศึกษาจะต้องรักษาตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

๒ ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สรุปได้ ๖ ด้าน ๑) ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ๒) ด้านคุณภาพผู้เรียน ๓) ด้านการจัดการศึกษา ๔) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ๕) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ ๖) ด้านมาตรการส่งเสริม

๑) ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๒๑ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๑ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๕๔ คะแนน และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๑ จากเต็ม ๕ คะแนน มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ในระดับการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก *แนวทางการพัฒนา* ให้นำเอาแนวทางพัฒนาในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ ด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทางก็จะทำให้ได้แนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมต่อไป

๒) ด้านคุณภาพผู้เรียน สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๑๕ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๗๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๐๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๔๕ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ในระดับการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หากจะพัฒนาต่อสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียนทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางการพัฒนา คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พัฒนาในมาตรฐานที่ ๔ คือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมหรือโครงการให้เด็กปฐมวัยได้สนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ผูกการคิด สรุปความรู้จากการคิด ผูกให้เด็กรู้จักฟังและตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสรุปความคิดรวบยอดจากประสบการณ์เรียนรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* พัฒนาในมาตรฐานที่ ๓ สถานศึกษาจัดกิจกรรมผูกให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ ๔ สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล มาตรฐานที่ ๕ สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

๓) ด้านการจัดการศึกษา สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๔๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๒ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม (๒) *ระดับการศึกษา*

ขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๑๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๑ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม จึงสรุปได้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ทั้งในระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม หากจะพัฒนาต่อ สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านการจัดการศึกษาทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย ที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ สถานศึกษาจะต้องรักษาคุณภาพของมาตรฐานดังกล่าวให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ มาตรฐานที่ ๑๐ สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน

๔) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๘๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๙ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๐ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในภาพรวม ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หากจะพัฒนาต่อ สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษา สร้าง ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เช่น กำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีสื่อ อุปกรณ์และห้องปฏิบัติการเหมาะสมกับเด็กระดับปฐมวัย (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ สถานศึกษาสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา กับสถานศึกษาอื่น ครอบครัวยุวมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๕) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๗๗ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๘๐ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๑๔ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในภาพรวม ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หากจะพัฒนาต่อสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาจัดทำโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษาปฐมวัย เช่น จัดทำโครงการพิเศษและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตร สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยให้สูงขึ้น (๒) ระดับ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ สถานศึกษาจัดทำโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา มีโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนความเป็นอัตลักษณ์ ที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรอื่น ๆ และนักเรียน ได้ร่วมกันปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๖) ด้านมาตรการส่งเสริม สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๕๑ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๓ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๒๐ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าด้านมาตรการส่งเสริม ในภาพรวม ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หากจะพัฒนาต่อสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้าน มาตรการการส่งเสริมทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย สถานศึกษา จัดโครงการกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนตามนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย เช่น จัดโครงการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ครูประจำชั้นควร วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ครูควรได้รับการ พัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามหลักสูตรปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวทางพัฒนามาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม คือ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้ชัดเจน สถานศึกษาจัด โครงการ กิจกรรมพิเศษเพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยขอ ความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้การดำเนินการบรรลุนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สรุปได้ ๒ ด้าน คือ ๑) ด้าน สถานศึกษา และ ๒) ด้านชุมชน

๑) ด้านสถานศึกษา พบว่าโรงเรียนวิถิพุทธ มีการบริหารสถานศึกษาตามหลัก ไตรสิกขา ทำให้สถานศึกษามีจุดแข็งที่สำคัญ ดังนี้ (๑) ด้านศีล คือ บุคลากร ผู้บริหาร ครู เป็นผู้ที่มีวิถี ชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ลด ละ เลิก อบายมุข ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย มีโครงสร้างการบริหาร วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจนสามารถนำมาใช้ในการ ปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้จริง มีการจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดี หลักสูตรสถานศึกษา ได้มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระ มีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งที่มีอยู่ภายในและ ภายนอกสถานศึกษา มีอุปกรณ์การศึกษา มีสาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ และมีงบประมาณ (๒) ด้านสมาธิ คือ บุคลากร นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีสมาธิภาพจิต มี คุณภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี เป็นผู้คิดเก่ง คิดได้มาก เห็นได้จากการคิดโครงการและกิจกรรมขึ้นมา พัฒนาสถานศึกษาจำนวนมาก เป็นผู้มีความกตัญญู ตอบแทนคุณ มีจิตอาสา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความขยัน อดทน เป็นผู้มีความสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน อยู่อย่าง สม่าเสมอและต่อเนื่อง (๓) ด้านปัญญา คือ บุคลากรในสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีศรัทธาและความเข้าใจที่

ถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้เท่าทันเหตุการณ์ แก้ปัญหาชีวิตและทำงานด้วยสติปัญญา ผู้เรียน มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร *จุดที่ควรพัฒนา ด้านศีล* เช่น ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สถานศึกษาบางแห่งยังขาดการปฏิบัติให้เป็นไปตามผังการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ จึงทำให้ขาดระเบียบและขาดความสวยงามไม่เป็นไปตามหลักของศีล สถานศึกษาบางแห่งยังมีอาหารขยะขายให้นักเรียนนำไปบริโภคซึ่งอาหารเหล่านี้ไม่สนองตอบสุขภาวะตามหลักโภชนาการ ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าแท้และไม่เป็นไปตามหลักของศีล ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ยังมีบุคลากรและนักเรียนส่วนน้อยที่ขาดความเคารพต่อกฎ ระเบียบ วินัย *ด้านสมาธิ* เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีการเร่งรีบพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ทำให้บุคลากรส่วนน้อยในสถานศึกษาบางคนรู้สึกอึดอัด และมีความกดดัน เนื่องจากเป็นผู้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก *ด้านปัญญา* เช่น บางสถานศึกษามิได้พัฒนาบุคลากรบางคนยังไม่มีวุฒิทางด้านธรรมศึกษา สมรรถภาพของปัญญาระดับต่าง ๆ คือ ในระดับสัญญา ระดับทิฏฐิ และระดับญาณ ยังต้องมีการพัฒนาต่อไป

แนวทางพัฒนา คือ ๑) *ด้านศีล* เช่น ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ต้องวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามผังการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ ให้เป็นไปตามหลักของศีล จัดระบบการนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายให้นักเรียนให้สนองตอบสุขภาวะตามหลักโภชนาการ และเป็นไปตามหลักของศีล กล่าว คือ สถานศึกษาต้องปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “อาชีวนปาริสุทธิศีล” ความบริสุทธิ์แห่งอาชวะ คือ เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ส่วนผู้เรียนเองต้องปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “ปัจจัยสันนิสิตศีล” ศีลเกี่ยวกับปัจจัย ๔ คือ การพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ที่แท้จริง ไม่บริโภคด้วยตัณหา เป็นต้น ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ยังมีบุคลากรและนักเรียนส่วนน้อยที่ขาดความเคารพต่อกฎ ระเบียบ วินัย ดังนั้นสถานศึกษาควรมีกิจกรรมสำหรับฝึกบุคลากรและนักเรียนส่วนน้อยเหล่านี้เพื่อให้มีความเคารพต่อกฎ ระเบียบ วินัย ๒) *ด้านสมาธิ* เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีการเร่งรีบพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นทำให้บุคลากรส่วนน้อยในสถานศึกษาบางคนรู้สึกอึดอัด และมีความกดดัน เนื่องจากเป็นผู้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดใจหาโอกาสให้มีการฝึกสมาธิควบคู่กับบุคลากรอย่างเป็นกัลยาณมิตร ลดช่องว่างระหว่างกันให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาด้านสมรรถภาพจิต ด้านคุณภาพจิต และ ด้านสุขภาพจิต (๓) *ด้านปัญญา* เช่น บางสถานศึกษามิได้พัฒนาบุคลากรบางคนยังไม่มีวุฒิทางด้านธรรมศึกษา สถานศึกษาควรมีโครงการพัฒนาบุคลากร เช่น จัดการอบรมธรรมศึกษาให้กับบุคลากรและนักเรียนเพื่อส่งสอบธรรมศึกษาในทุกปีการศึกษา และมีโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาสมรรถภาพของปัญญาระดับต่าง ๆ คือ ในระดับสัญญา ระดับทิฏฐิ และระดับญาณ ให้มีการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น

๒) *ด้านชุมชน* พบว่าโรงเรียนวิถิพุทธ มีการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ได้ส่งผลทำให้ชุมชนมีจุดแข็งที่สำคัญดังนี้ (๑) *บ้าน* คือ สถาบันครอบครัว ในชุมชนที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธ มีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น ชุมชนมีสมาชิกที่ดีไม่จับกลุ่มมั่วสุมก่อความเดือดร้อนให้กับชุมชนไว้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น (๒) *วัด* คือ สถาบันทางศาสนาในชุมชนได้ศาสนทายาทที่เป็นคนดี ไว้ช่วยเหลืองานวัด และช่วยเหลือ

งานพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น (๓) *ราชการ* คือ ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนได้สมาชิกในชุมชนที่เป็นคนดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีจิตอาสา ให้ความช่วยเหลืองานราชการเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนวิสุทธิพุทธได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชนเพิ่มมากขึ้น *จุดที่ควรพัฒนา* บางโรงเรียนการขยายผลตามแนววิสุทธิพุทธเข้าไปในชุมชนยังมีอุปสรรคอยู่มาก เนื่องจากพื้นฐานการเลี้ยงดูสมาชิกของผู้นำในครอบครัว คนในชุมชนบางส่วนติดอบายมุข เป็นต้น

แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาสามารถประสานความร่วมมือกับสถาบันในชุมชน เช่น บ้าน วัด ราชการ (บวร.) โดยนำตัวอย่างโรงเรียนที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จมาเป็นตัวแบบ เช่น โรงเรียนบ้านหนองตัว อำเภอกุเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้จัดทำโครงการให้นักเรียนเชิญชวนผู้ปกครองเลิกเหล้า โครงการนี้เป็นการเริ่มต้นที่ดี คือได้เห็นบทบาทของโรงเรียนวิสุทธิพุทธในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยการให้นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยตรง โรงเรียนบ้านหนองรักษ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร่วมกับวัดป่าสุขสมบูรณ์ สนับสนุนให้เยาวชน จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อพัฒนาชุมชน เพื่อแก้ปัญหาในชุมชน และร่วมอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีร่วมกับชุมชน มีแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม คือ บ้าน วัด และ ราชการ ต่างก็ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิพุทธและเกิดสมานฉันท์ร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาในภาพรวมได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้สรุปประเด็นข้อค้นพบที่ศึกษามาแล้วทั้งหมดในบทนี้โดยใช้แผนภูมิที่ ๒๔ ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒๔. แสดงการสรุปเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

